

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

**LITERÁRNÍ TEXT JAKO PROSTŘEDEK ENVIRONMENTÁLNÍ
VÝCHOVY V PEDAGOGICE VOLNÉHO ČASU**

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Autor práce: Johana Benešová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Prezenční

Ročník: 3.

2021

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 29. 3. 2021

Johana Benešová

.....

Srdečně děkuji doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D. za její vstřícnost, trpělivost, cenné rady a metodické vedení této bakalářské práce. Dále děkuji paní ředitelce Mgr. Žanetě Tesařové a průvodkyním z lesní mateřské školy Doma v lese.

Obsah

Úvod.....	6
I. Teoretická část.....	8
1 Environmentální výchova.....	8
1.1 Pojem environmentální výchova (EV) a její cíle.....	8
1.1.1 Environmentální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání	9
1.1.2. Dítě a svět	10
1.2.2 Environmentální výchova a rozvoj osobnosti dětí předškolního věku	10
3 Pedagogika lesních mateřských škol	12
3.1 Lesní mateřské školy (LMŠ) a jejich specifika	12
3.1.2 Samostatná lesní mateřská škola.....	13
3.2.2 Lesní třída při mateřské škole.....	13
3.2.3 Pedagogická koncepce lesních mateřských škol	14
4 Literární text jako prostředek environmentální výchovy.....	15
4.1 Literární text jako prostředek rozvoje kompetencí v environmentální výchově ..	15
4.1.1 Vybrané výukové metody vhodné pro práci s literárním textem v mateřských školách	17
4.1.2 Komunikační kruh	17
4.2.2 Vlastní seznamovací aktivita: Oblíbená lesní zvířátka	18
4.2.3 Předčítání	18
4.3.3 Simultánní pantomimická ilustrace	18
4.3.4 Vlastní hra: Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese	19
4.4.4 Vlastní pohybová hra: Hra na skřítky, víly a stromy	19
4.4.5 Práce s didaktickým prostředkem: fotografie	19
4.5.5 Rozhovor.....	20
4.5.6 Vlastní aktivita: Duha	20

4.6.6 Vlastní aktivita: Vlnky na vodě – dokreslování vlnek.....	20
4.6.7 Experiment.....	20
4.7.7 Vlastní aktivita: Malování na vodu.....	21
4.7.8 Vlastní aktivita: Co medvídek popletl	21
4.8.8 Vlastní aktivita: Tulipány – omalovánka s čísly.....	22
4.8.9 Vlastní aktivita dlouhodobého charakteru: zasazení a pěstování bylinek	22
4.9.9 Vlastní aktivita: kreslení: Jak budou bylinky vypadat, až vyrostou?	22
5.1.1 Aktivita v lese: stavění domečků	23
5.1.2 Pohybová hra: Pavoukovci	23
5.2.2 Vlastní aktivita: Pavouk – dokreslení chybějící půlky obrázku	23
5.2.3 Vlastní aktivita: Pavučina – dokreslování pavučiny	23
6 Vybraná literární díla s environmentální tematikou	23
II. Praktická část	26
6.1 Ověření metodického listu č. 1 v lesní mateřské škole.....	26
6.1.1 Základní údaje o lesní mateřské škole Doma v lese	26
6.1.2 Příprava na ověření praktické části bakalářské práce	27
6.2.2 Průběh ověření praktické části a vyhodnocení	28
Závěr	31
Seznam literárních zdrojů	4
Seznam internetových zdrojů.....	5
Přílohy.....	6
Bibliografický odkaz, klíčová slova a abstrakt.....	28

Úvod

Stav naší planety – přírody úzce souvisí s naším konáním. Kdyby každý jednotlivec opravdu znal dopady různých typů počínání na planetu Zemi a také by znal způsoby, jak planetě neškodit a pomoci, možná by se Země postupně začala „uzdravovat“. Naše chování má vliv na přírodu většinu času – tedy již od našeho narození. Dítě vyrůstající v tom, že je normální být ohleduplný k přírodě/planetě a znající způsoby a nástroje, které mu mohou pomoci toho dosáhnout, může v budoucnu vyrůst v člověka, díky kterému se z environmentálního hlediska světa bude dařit lépe. (Za předpokladu, že by takových lidí přibývalo). Povaha vztahu člověka k přírodě určuje i jeho chování k ní. Pokud tedy děti již od raného věku naváží nenahraditelný vztah k přírodě, mohlo by pro ně být přirozenější žít udržitelně.

Motivací k environmentální výchově však nemusí být jen snaha o záchranu naší planety. Příroda a pobyt v ní má velmi pozitivní účinky na fyzické i psychické zdraví člověka po celý jeho život. Vztah člověka k přírodě tedy přímo souvisí s jeho zdravím. Environmentální výchova by tedy nepochybně měla hrát důležitou roli již v předškolním vzdělávání a výchově. Literární text je velmi užitečným prostředkem v environmentální výchově. V případě předškolního vzdělávání jsou to primárně pohádky, příběhy a říkanky, se kterými se hojně pracuje a skrze ně lze děti jemně vést k vědomostem, hodnotám a postojům

Zásadní vliv na rozvoj dětí a jejich postojů mají kromě rodin také vzdělávací a volnočasové instituce – učitelé a vychovatelé. Je vhodné environmentální výchovu brát jako nedílnou součást vzdělávání a výchovy dítěte. Existuje opravdu nespočet způsobů, jak environmentální výchovu pojmout. Tato bakalářská práce si klade za cíl přiblížení problematiky environmentální výchovy v pedagogice volného času a literárního textu jako prostředku jejího rozvoje. Specificky je zaměřená na environmentální výchovu dětí ve věku od 3 do 6 let v lesních a tradičních mateřských školách. Teoretická část této bakalářské práce definuje environmentální výchovu a její cíle. Dále popisuje environmentální výchovu z hlediska kurikulárních dokumentů, konkrétně Rámcového vzdělávacího programu předškolního vzdělávání. Zabývá se také environmentální výchovou jako významným aspektem ovlivňujícím rozvoj dětí předškolního věku. Část je věnována popisu lesních mateřských škol a jejich specifik, včetně pedagogické koncepce lesních mateřských škol. Dále se soustředí na literární text jako prostředek rozvoje kompetencí předškolních dětí v environmentální výchově. Pozornost je

věnována také vybraným výukovým metodám vhodným pro práci s literárním textem v mateřských školách. Poslední kapitola teoretické části předkládá seznam vybraných literárních děl s environmentální tematikou vhodných k využití pedagogů v lesních a tradičních mateřských školách.

Praktická část je zaměřena na vytvoření sady pracovních listů. Každý pracovní list pracuje s jedním literárním dílem s environmentální tematikou a svými aktivitami tematicky přímo navazuje na daný příběh. Dohromady se v praktické části této práce nachází 3 pracovní listy vycházející ze 3 různých literárních děl. Dále praktická část obsahuje i 4 metodické listy s programem navazujícím na 4 literární díla.

Metodický list č. 1 byl v praxi ověřen v lesní mateřské škole Doma v lese v Třísově. Součástí praktické části je i podrobný popis přípravy na ověření metodického listu a průběhu samotného ověření. Bakalářskou práci uzavírá vyhodnocení ověření praktické části.

I. Teoretická část

1 Environmentální výchova

1.1 Pojem environmentální výchova (EV) a její cíle

Termínu „environmentální výchova“ v České republice předcházely názvy „výchova k péči o životní prostředí“ a „ekologická výchova“¹, který v devadesátých letech začal nahrazovat pojem „environmentální výchova“, a to mimo jiné i z toho důvodu, že se toto označení nachází ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO),² který vznikl díky kooperaci Ministerstva životního prostředí a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. EVVO v České republice od roku 2000 usiluje o výchovu a vzdělávání k trvale udržitelnému rozvoji.³

EV vyčnívá mezi ostatními vyučovanými předměty tím, že v jejím případě se jedná o nabývání znalostí, utváření postojů, a také kompetencí k jednání zároveň. Tímto se EV liší například od biologie, během které dochází „jen“ o předávání vědomostí. Díky tomu se EV stává předmětem zásadním, současně ale z této skutečnosti plynou potíže s volbou typu výuky EV a dochází k více způsobům interpretace EV a jejího obsahu. EV se věnuje třem oblastem: 1) výchově o životním prostředí – empirické pojetí, 2) výchově v životním prostředí – estetické pojetí a 3) výchově pro životní prostředí – etické pojetí.⁴ Van Matre kritizuje tuto definici jako příliš širokou. Dá se podle něj na základě této definice za EV považovat téměř jakákoliv aktivita.⁵ Z této formulace také vyplývají četné otázky, např.: Co vše máme chápat jako životní prostředí? Překrývá se termín „životní prostředí“ s označením „příroda“? Co vše patří do znalostí, které lze předávat „o životním prostředí“? apod.

Všechny tyto nejasnosti podpořily rozdělení EV na více proudů a směrů. Lze je rozdělit do tří skupin na základě rozlišení „tří A“: některé proudy cílí na znalostní složku EV (Awareness, knowledge and understanding), jiné usilují o utváření postojů

---

¹ ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8, s. 14.

² MÁČHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1, s. 13.

³ Tamtéž, s. 38.

⁴ ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 13.

⁵ VAN MATRE in ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*, s. 14.

(Attitudes and personal lifestyle decisions) a další se soustředí na kompetence k jednání (Action for a better environment).⁶

Cílem EV je vést lidi k uvědomování si odpovědnosti za stávající i budoucí stav přírody, společenskou situaci a místo, které využívají ke svému životu. Environmentálně vzdělaný člověk umí využívat lokální zdroje, kreativně a se senzitivním způsobem přistupuje k řešení potíží týkajících se péče o přírodní prostředí a také společenských problémů. Žije na základě hodnot jako je dobrovolná střídmost, nekonzumnost a důraz na duchovní stránku života.⁷

1.1.1 Environmentální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání

Rámcové vzdělávací programy jsou otevřené dokumenty určující povinné vzdělávací rámce pro všechny fáze vzdělávání – předškolní, základní a střední. RVP se řídí národní strategií vzdělávání, která se důkladně zabývá klíčovými kompetencemi, jejich propojeností s obsahem vzdělávání a také možnostmi využití nabytých znalostí a dovedností v životě. Řídí se koncepcí celoživotního a společného vzdělávání a stanovují úroveň vzdělání absolventů u všech stupňů vzdělávání.⁸

„RVP pro předškolní vzdělávání obsahuje požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.“⁹ Tyto požadavky platí pro veškeré vzdělávací aktivity odehrávající se v institucích patřících do sítě škol a školských zařízení určených pro děti předškolního věku. RVP PV vymezuje vzdělanostní základ předcházející základnímu vzdělání. Je veřejně přístupný a každá vzdělávací instituce si tvoří vlastní Školní vzdělávací program splňující kritéria, která RVP stanovuje.

Vzdělávací nabídka v RVP PV je rozdělena na pět částí:

1. biologickou – Dítě a jeho tělo
2. psychologickou – Dítě a jeho psychika
3. interpersonální – Dítě a ten druhý
4. sociálně-kulturní – Dítě a společnost

---

⁶ ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8, s. 12-15.

⁷ MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1, s. 15.

⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 72 – 41 – M/01 Informační služby* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>, s. 4-5.

⁹ Tamtéž, s. 5.

5. environmentální – Dítě a svět¹⁰

1.1.2. Dítě a svět

V této vzdělávací oblasti učitel seznamuje dítě se základními skutečnostmi vztahujícími se ke světu a událostem v něm, o negativních i pozitivních dopadech lidského konání na životní prostředí v naší blízkosti i environmentálními problémy globální povahy. Cílem je u dítěte podpořit vznik postoje k životnímu prostředí založeného na zodpovědnosti a vynalézavosti.¹¹

Tato oblast RVP PV je zcela věnována environmentálně šetrnému chování a životnímu prostředí. Děti si oblíbí přírodní místa, kam si chodívají hrát – okolí školky, louku, les, zahradu apod a během her budou používat klacky, kameny, mech a další rostliny ke stavění domečků. Podobné aktivity jsou příležitostí k povídání si citlivou formou s dětmi o znečištění přírody lidmi, o vlivu ekologicky nešetrného chování na život zvířat a rostlin a také o možnostech předcházení těmto problémům. Děti během aktivit v přírodě narazí na různé živočichy, rostliny a dřeviny a dozví se, jak se chovat, aby pokud možno nenarušily přirozený život přírody. V průběhu celého roku se děti budou samovolně a i pomocí tematicky zaměřených činností učit specifikům ročních období a jak se jim přizpůsobit.¹²

1.2.2 Environmentální výchova a rozvoj osobnosti dětí předškolního věku

Děti předškolního věku (3-6 let)¹³ se nachází v životním období, které je klíčové pro navázání vztahu k přírodě. Podle Emilie Strejčkové, bývalé české pedagožky a environmentalistky jde o imprinting – vtisknutí, ke kterému v tomto věku dochází. Děti v tomto věku žijí intuitivně a neanalyticky. Přírodu vnímají v podstatě jako bytost s lidskými vlastnostmi¹⁴, a to díky antropomorfnímu myšlení typickému pro toto životní období.¹⁵

Dochází ke zdokonalování řeči. Tříleté děti mají ještě problémy s výslovností a zaměňováním hlásek, většina dětí ale do školy nastupuje již bez dětské „patlavosti“. Ke

---

¹⁰ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 72 – 41 – M/01 Informační služby* [online]. Praha: MŠMT, 2018 [cit. 2020-12-23]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>, s. 4-11.

¹¹ Tamtéž, s. 15.

¹² LEBLOVÁ, E. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9, s. 25-26.

¹³ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9, s. 87.

¹⁴ LEBLOVÁ, E. *Environmentální výchova v mateřské škole*, s. 19.

¹⁵ LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie*, s. 92.

konci třetího roku děti začínají používat i podřadná souvětí a mluví ve složitějších větách. Vývoj řeči a větší zájem o mluvené slovo dětem pomáhá získávat větší množství informací o světě kolem něj. Začínají tedy i lépe poznávat přírodu. Konec předškolního období života se výrazně nese v duchu vyrůstání z rámce rodiny – dítě si utváří vztahy k událostem, se kterými se setká mimo své domácí prostředí. Dalším výrazným znakem je rostoucí zájem dítěte o práci a plnění drobných úkolů – ve čtyřech letech si dítě obvykle oblíbí pomáhání s lehčími domácími pracemi. Čtvrtý rok přináší přechod od předpojmového – symbolického stupně myšlení k názorovému – intuitivnímu stupni myšlení.¹⁶

Děti v předškolním věku také disponují výbornou vizuální představivostí. Mohou se učit chápání estetické hodnoty přírody, její užitečnosti a nenahraditelnosti. Dalším typickým znakem tohoto období je dětský egocentrismus a „spočívání v přítomném okamžiku“. Je tedy moudré EV v tomto věku koncipovat tak, aby byla přímo propojena se zážitky a vnímáním všemi smysly v právě probíhající situaci. Příroda je sama o sobě plná pozoruhodných zajímavostí, není tedy nutné a ani užitečné při EV používat velké množství fiktivních postav a příběhů. Děti díky úžasu a překvapení, které budou zažívat během dobrodružství v přírodě na vlastní kůži a všemi smysly, naváží vztah k přírodě. U předškolních dětí je vyšší potřeba aktivity a jejího častějšího střídání. Zároveň je doporučováno dát dětem prostor i čas k samostatnému experimentování a zkoumání úkazů a předmětů, které v přírodě upoutají jejich pozornost.¹⁷

Velkým tématem k diskusi mezi učiteli EV je otázka, zda je nejdůležitější rozumět základům ekologie a vědět, jak se nazývají rostliny, dřeviny a zvíř, kterou můžeme v přírodě potkat, nebo raději umět vnímat a prožít přírodu a její krásu všemi smysly. Emílie Strejčková se dlouhodobě věnovala tématu přímého kontaktu dětí s přírodou v nízkém věku a označila ho za nenahraditelný. Zdůrazňovala neefektivnost EV probíhající ve vnitřních prostorách: *„Čím menší dítě, tím je důležitější, aby se k němu dostávaly informace všestranné, přímo „od pramene“, získávané přímými kontakty s hodnotnou přírodou a s moudře jednajícími lidmi. Informace nefiltrované,*

---

¹⁶ LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9, s. 88-90.

¹⁷ LEBLOVÁ, E. *Environmentální výchova v mateřské škole.* Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9, s. 19-20.

netransformované do slov a obrazů a tím nedeformované jen pro ucho nebo oko a také neupravované podle momentálních názorů politických či jiných.“¹⁸

Nezpochybnitelnou výhodou předškolního věku je zvědavost, kterou mladší děti oplývají. Pokud pedagog dokáže dětskou zvědavost správně podpořit, může tato zvědavost časem růst ve skutečný zájem o přírodu a její krásu, v záměrné učení se faktům týkajícím se přírody a v neposlední řadě v ochotu přírodu chránit například uskromněním se, či udržováním rostlin apod. Václav Břicháček zdůrazňuje nutnost EV v předškolním věku v jednodušší formě pracující s dětskou zkušeností, např.: sledování rostlin a zvířat a péče o ně. Díky této zkušenosti děti pochopí, jak naše péče může přírodě prospívat.¹⁹

3 Pedagogika lesních mateřských škol

3.1 Lesní mateřské školy (LMŠ) a jejich specifika

Lesní mateřské školy vznikly v Dánsku díky Elle Flatau, která se svými čtyřmi dětmi často chodila do lesa. Později s nimi na výlet do lesa začali vyrážet i sousedé a přátelé se svými dětmi. Nakonec tato pravidelná komunitní aktivita společenství pomohla i kvůli vyšší obsazenosti mateřských škol. V roce 1954 nakonec z tohoto společenství vznikla první lesní mateřská škola. V České republice byla v tomto ohledu výraznou osobností Emilie Strejčková, která usilovala o vzkvétání a zakotvení myšlenky lesních mateřských škol u nás. Později také při svém ekologickém centru Toulcův dvůr založila roku 2004 ekoškolkou „Semínko“, kterou v roce 2010 rozšířila i o lesní třídu.²⁰

Lesní mateřské školy jsou alternativou klasických mateřských škol. Program LMŠ probíhá v naprosté většině času v přírodě, a to za všech typů počasí. Z tohoto důvodu je velmi důležité nepodcenit vybavení, které je potřeba s sebou na tyto každodenní venkovní pobyty s dětmi brát. Lesní mateřské školy dělíme na samostatné lesní mateřské školy a lesní třídy při mateřské škole.²¹ V LMŠ skupinu 15 dětí provázejí vždy dva dospělí, kterým se obvykle říká „průvodci“. Jeden z nich musí mít

---

¹⁸ STREJČKOVÁ in MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1, s. 66.

¹⁹ BŘICHÁČEK in MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*, s. 59-66.

²⁰ *Historie lesních MŠ* [online]. Praha: Asociace lesních mateřských škol, [cit. 2021-01-18]. Dostupné na WWW: <https://www.lesnims.cz/lesni-ms/historie-lesnich-ms.html>.

²¹ VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-593-7, s. 11-12.

pedagogické vzdělání, druhý musí mít absolvovaný alespoň kurz pro získání kvalifikace „chůva“.²²

3.1.2 Samostatná lesní mateřská škola

K provozu tohoto typu LMŠ není potřeba mít k dispozici budovu, jako je tomu u běžných mateřských škol. Vždy je ale vhodné mít nějaké zázemí. Tím může být jurta nebo srub, ve kterých lze připravovat stravu či trávit odpočinek po obědě. Levnější variantou je maringotka. Samostatná LMŠ ale nemusí vlastnit žádné zázemí – rodiče mohou každý den přivést děti na domluvenou zastávku hromadné dopravy, kde si je převezmou průvodci LMŠ a společně se dopraví do lesa. Pokud samostatná LMŠ nevlastní prostory, které by sloužily i jako tzv. ochranný prostor v situacích extrémní nepřízně počasí, může jim prostor poskytnout jiná instituce (škola, skautská základna, objekty v blízkosti lesa patřící soukromníkům či obcím apod.)

V České republice je samostatná LMŠ nejvíce rozšířenou formou předškolních zařízení, které jdou cestou pedagogické koncepce lesních mateřských škol. V Německu je tento typ LMŠ pod názvem Waldkindergarten také hojně zastoupen.²³

3.2.2 Lesní třída při mateřské škole

Lesní třídy při MŠ jsou časté hlavně v Dánsku. Lesní třída má k dispozici budovu MŠ jako své zázemí, ale každý den tráví v lese buď celý den či alespoň dopoledne. Někdy si děti mohou vybrat, zda zůstanou uvnitř, nebo se zúčastní programu probíhajícího v lese. V prostorách MŠ děti z lesní třídy obědvají, po obědě odpočívají a někdy tam probíhá odpolední program. Některé lesní třídy mají k dispozici objekt v blízkosti lesa jako své zázemí. Rozdíl mezi samostatnou LMŠ a lesní třídou při MŠ je ten, že děti mohou navštěvovat i program probíhající v budově MŠ, mohou tedy trávit venku méně času než děti navštěvující samostatnou LMŠ. Mají možnost seznámit se s dětmi z ostatních tříd a také střídavě navštěvovat program lesní i běžné třídy. Běžná MŠ a samostatná LMŠ se spolu také mohou dělit o prostor běžné MŠ. Třída z LMŠ tedy může na základě

---

²² *Co je lesní školka* [online]. Praha: Asociace lesních mateřských škol, [cit. 2021-01-18]. Dostupné na WWW: <<https://www.lesnims.cz/lesni-ms/co-je-lesni-skolka.html>>.

²³ VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-593-7, s. 12-13.

písemné smlouvy využít prostor běžné MŠ například na oběd, odpolední odpočinek, některé aktivity nebo na uskladnění vybavení.²⁴

3.2.3 Pedagogická koncepce lesních mateřských škol

Podstatou pedagogiky lesních mateřských škol je vzdělávání dětí a mládeže probíhající v přírodě, nejčastěji v lese. Jejím prostřednictvím lze dosáhnout rozmanitých edukačních cílů, jako jsou například tyto:

- celostní učení – učení se fyzickou i duševní úrovní vnímání
- rozvoj jemné a hrubé motoriky díky aktivitám probíhajícím v přírodě, která je sama o sobě bohatá na podněty
- rozvíjení smyslového vnímání pomocí zážitku
- kultivace představivosti a tvořivosti za pomoci prostředí, počasí, situací, objektů apod., se kterými se lze setkat v lese
- pomáhání dětem k vytvoření sounáležitosti mezi dětmi a také mezi dětmi a přírodním světem
- zažívání všech čtyř ročních období a změn s nimi spojených přímou zkušeností
- navázání kladného vztahu k navštěvovanému přírodnímu místu a porozumění přirozeným zákonitostem vztahům se k tomuto místu
- setkání se s různými typy přírodních ekosystémů a rostlinami i živočichy v jejich přirozeném prostředí
- podpoření dětí v objevování svých fyzických schopností v rámci přírodního prostředí
- poznání ticha a rozvíjení vnímavosti k mluvenému slovu
- porozumění hodnotám lesa i lidské společnosti²⁵

---

²⁴ VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-593-7, s. 13.

²⁵ Tamtéž, s. 33-34.

4 Literární text jako prostředek environmentální výchovy

4.1 Literární text jako prostředek rozvoje kompetencí v environmentální výchově

Jak dětem pomoci navázat vřelý vztah k přírodě a vyvolat v nich zájem přírodu chránit? Častý pobyt v přírodě a přímé setkávání s proměnlivou, a přesto stálou přírodní krásou, je jistě účinné. Můžeme však vztah dětí k přírodě ještě podpořit, použijeme-li příběhy a pohádky.²⁶

Děti ve věku 3-6 let začínají intenzivněji vnímat vše, s čím se setkají a co prožívají. Mohou objevovat a zkoumat svět efektivněji než dříve, postupně se vydávají zkoumat svět samostatně – i bez maminky. (Například právě v MŠ.) Už rozumějí světu trochu lépe, stále se jim ale v hlavě objevuje plno otázek, na které hledají odpovědi. Právě v tomto hledání jim mohou být pohádky a příběhy dobrým pomocníkem. Příběhy rozvíjejí dětskou fantazii a také empatii skrz vžívání se do postav v nich vystupujících. Pohádky a příběhy dětem pomáhají rozeznat dobré od zlého.²⁷ Čtení příběhů o přírodě a také vypravování osobních příhod z přírody rozvíjí environmentální senzitivitu.²⁸

Pedagogický psycholog Jerome Bruner hovoří o dvou kognitivních módech sloužících k nabývání informací o světě: o modu paradigmatickém pracujícím s fakty, analýzami, dedukcemi a podrobně definovatelnými procesy zkoumání a modu narativním, jehož základem jsou právě příběhy, představy, intuice a fikce. Oba módy nás mohou dovést k pochopení, ale Bruner tvrdí, že jen v případě posilování a používání obou zároveň dochází k rozvoji plnohodnotného efektivního myšlení.²⁹

Psycholog Walter Fisher obohatil teorii komunikace o narativní paradigma, které říká, že k lepšímu zapamatování informací dochází, pokud je člověk obdrží formou historek, příběhů; vyprávění, oproti získání dat v jejich vědeckém kontextu. Zároveň toto paradigma v podstatě sděluje i to, že nejčastější formou komunikace mezi lidmi je vyprávění příběhů/historek a naslouchání. Nazval dokonce lidstvo termínem „homo narrans“. Fisher ve svém narativním paradigmatu tedy přichází s myšlenkou, že věda a vyprávění příběhu se nevyklučují a nemusí existovat odděleně, naopak se mohou vhodně

---

²⁶ BLÁHOVÁ, K., Libuše HONZOVÁ, Jitka MÍČKOVÁ a Ivana VALTROVÁ. Rozvíjíme děti s využitím příběhů a veršů. Praha: Raabe, [2016]. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-275-2, s. 105.

²⁷ Tamtéž, s. 107.

²⁸ DLOUHÁ, J. *Vědění a participace: teoretická východiska environmentálního vzdělání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8, s. 184.

²⁹ Tamtéž s. 178.

doplňovat a vzájemně posilovat. V posledních desítkách let roste v západním světě uvědomění si hodnoty sdílení příběhů díky tzv. „obratu k vyprávění“ – zvýšené oblíbenosti vyprávění příběhů. Například narativní environmentální výchova používá literární texty – pohádky a příběhy jako prostředek vzdělávání.³⁰

Příběh může děti morálně vzdělávat. Literární texty mohou také dětem předat informace o světě a jeho zákonitostech, tedy i o životě přírodního světa – o životě živočichů a rostlin. Příběhy pomáhají v poznávání sebe sama a ostatních. Mohou děti vést k přemýšlení o světě, životě a pomoci dětem porozumět běžným životním událostem. Vlastnosti hrdinů pohádek děti inspirují, a tím obohacují a formují jejich osobnost. Některé příběhy děti rozesmějí, jiné na chvíli rozesmutní, vyvolají trochu napětí a poté dojde k rozuzlení děje a vše dobře dopadne. Poslouchání nebo sledování, tedy prožívání příběhů společně se svými spolužáky, děti stmeluje. Literární texty výše zmíněným přispívají k podpoře rozvoje sociálního i citového.³¹

Pohádky a příběhy rozvíjejí jazykové a komunikační schopnosti dětí. Děti si během nich obohacují slovní zásobu o nová slova, fráze a principy rozhovoru. Zároveň na právě vstřebávaný příběh přímo reagují, a to často formou dialogu, ve kterém se díky tomu zdokonalují. Povídají si mezi sebou navzájem a s pedagogem o svých dojmech z příběhu a o informacích, které se dozvěděly. Sdělují své názory na události odehrávající se v příbězích a pohádkách. Literární texty tedy mají vliv na vytváření přirozeného plynulého jazyka, v jehož používání se děti zlepšují.³²

Pohádky jsou skvělým nástrojem pro zaujetí dětí. Na zajímavý příběh se dá navázat souborem tematických aktivit z jakékoliv oblasti,³³ tedy i z oblasti environmentální výchovy. Pohádky a příběhy v tomto smyslu plní funkci motivační – naladí skupinu na téma a povzbudí zájem se mu věnovat. Když se příběh dětem zalíbí, často si ho ještě dlouho pamatují a lze na něj dobře navazovat programem. Je vhodné dětem dát najevo (Pokud to sami nepoznají.), zda se jedná o pohádku nebo příběh, který se skutečně stal. Pokud bychom jim totiž tvrdili o postavách nebo příbězích, že jsou nebo byly skutečné, i když tomu tak není, mohly by děti po zjištění pravdy být

---

³⁰ DLOUHÁ, J. *Vědění a participace: teoretická východiska environmentálního vzdělání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8., s. 178-181.

³¹ DOLÁKOVÁ, S. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1, s. 10.

³² Tamtéž, s. 11.

³³ Tamtéž, s. 11-12.

zklamané a jejich důvěra v nás a informace od nás by mohla být narušena.³⁴ Nicméně učení se rozlišování pravdivého příběhu od fiktivního má pozitivní vliv na rozvoj kritického myšlení.³⁵

V příbězích často dochází k situacím, které se dětem mohou stát i v reálném životě. Děti události v příbězích vidí s větším nadhledem, než když jsou součástí dané situace samy v reálu. Hrdinové příběhů demonstrují možnosti řešení daného problému.³⁶

4.1.1 Vybrané výukové metody vhodné pro práci s literárním textem v mateřských školách

Tato kapitola je věnována metodám, hrám a aktivitám, které byly použity v metodických a pracovních listech v praktické části této bakalářské práce.

4.1.2 Komunikační kruh

Komunikační kruh je metodou užitečnou během komunikace a evaluace ve skupině. Žáci a učitel sedí všichni společně v kruhu, každý může s kýmkoliv z kruhu navázat oční kontakt. Výhodou je, že všichni (včetně učitele) sedí ve stejné výšce, nevzniká pocit nadřazenosti nikoho nad ostatními.³⁷

Existují ještě další varianty komunikačního kruhu: výukový kruh – během kterého má hlavní slovo učitel, diskusní kruh – komunikační kruh, během kterého aplikujeme komunikační metody, např. podávání „mluvícího předmětu“ v kruhu. Mluvícím předmětem může být jakýkoliv menší předmět, například kamínek. Mluví vždy jen ten, kdo právě v ruce drží komunikační předmět. Další formou komunikačního kruhu je komunitní kruh, ve kterém lze pracovat na upevňování vztahů a kladného klimatu ve třídě.³⁸

Další verzí komunikačního kruhu je ranní kruh, kterým děti mohou rutinně začínat den. Závěrečný kruh je prostředkem zhodnocení a reflexe celého programu. Děti zde mohou reflektovat a hodnotit aktivitu svoji i ostatních, domlouvat se na budoucích

---

³⁴ ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8, s. 66-68.

³⁵ DLOUHÁ, J. *Vědění a participace: teoretická východiska environmentálního vzdělání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8, s. 182.

³⁶ DOLÁKOVÁ, S. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1, s. 12-16.

³⁷ ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7, s. 272.

³⁸ Tamtéž, s. 272.

cílech apod. Komunikační kruhy všech druhů rozvíjejí sociální a komunikační zručnost.³⁹

Čtyři základní pravidla komunikačního, a zvláště komunitního kruhu:

1. pravidlo naslouchání – pokud někdo mluví, není přerušován nikým (ani učitelem) a je mu nasloucháno
2. právo nemluvit – mluví jen ten, kdo chce; mluvení v kruhu není povinné
3. pravidlo respektu – účastníci o sobě navzájem mluví s respektem, bez kritiky a rozporování názorů druhého
4. pravidlo diskrétnosti – vše řečené v rámci kruhu zůstane mezi členy kruhu⁴⁰

4.2.2 Vlastní seznamovací aktivita: Oblíbená lesní zvířátka

Průběh aktivity: Celá skupina (včetně učitele) si stoupne nebo sedne do kruhu. Pedagog si připraví „mluvící předmět“, který pošle po kruhu. Ten, kdo v ruce drží „mluvící předmět“, řekne své jméno a oblíbené lesní zvířátko. Aktivitu lze zopakovat v rychlejším i pomalejším tempu, tišeji i hlasitěji.

4.2.3 Předčítání

Předčítání je nejčastěji používanou metodou práce s literaturou pro děti v mateřských školách. Znakem kvalitního předčítání je důkladné vyslovování, zřetelnost a poutavý, živý projev. Předčítání rozvíjí dětskou fantazii, soustředění, sluch, rozšiřuje slovní zásobu a jemně dětem zprostředkovává morální a estetické hodnoty. Předčítání probíhá před odpoledním spánkem, používá se také během klidnějších programů, nebo jako srdce programu – motivace, na kterou navazují další aktivity.⁴¹

V této bakalářské práci bylo předčítání použito právě v onom motivačním smyslu.

4.3.3 Simultánní pantomimická ilustrace

Simultánní pantomimická ilustrace je metoda, která je velmi užitečná v předškolním vzdělávání. Skrz tuto metodu pantomimicky ztvárňujeme – ilustrujeme říkanky, básničky, krátká vyprávění apod. a tím se „přeneseme“ do imaginárního prostředí.

---

³⁹ ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7, s. 561-562.

⁴⁰ ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*, s. 272.

⁴¹ MÍČKOVÁ, J. *Cesta do pohádky: literárně-dramatické projekty pro MŠ*. Ilustroval Zdeňka VOŠTOVÁ. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1432-8, s. 11.

Pantomimické pohyby jsou buď stanovené (tzv. fixovaná pantomimická ilustrace), nebo vznikají během aktivity improvizací. Velmi známým příkladem simultánní pantomimické ilustrace je například pohybová hra „Kolo, kolo mlýnský...“.⁴²

Průběh aktivity: Děti společně s pedagogem odříkávají a pohybově ztvárňují říkanku.

4.3.4 Vlastní hra: Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese

Průběh aktivity: Učitel rozmístí obálky s obrázky skřítků, víl a stromů po lese. Děti se rozdělí do dvojic, nebo běží každý sám. Pro jeden obrázek vyrazí vždy jen jedna dvojice nebo jednotlivec. Když dvojice/jednotlivec najdou obálku a vrátí se, vyrazí další dvojice/jednotlivec.

4.4.4 Vlastní pohybová hra: Hra na skřítky, víly a stromy

Průběh hry: Učitel určí jednoho skřítku/vílu. Ostatní děti běhají dokola. Když skřítek/víla vykřikne nahlas (aby ho děti slyšely) zaklínadlo „Čáry máry fuk, ať tu stojí les!“, děti musejí zvednout ruce nad hlavu – stát se stromem (naznačit korunu stromu) a vydržet nehybně stát. Skřítek/víla kouká na kamarády - „stromy“ jestli se někdo nehýbe. Když skřítek/víla uvidí někoho se pohnout, řekne kamarádovo jméno a ukáže na něj. Ten dotyčný ho vystřídá – stává se skřítkem/vílou. Ten, kdo byl v předchozím kole skřítkem, se nyní připojuje k ostatním dětem, běhá dokola společně s ostatními dětmi a čeká, zda neuslyší zaklínadlo. Pro větší legraci je možné aktivitu oživit předváděním nějakého zvířátka do té doby, než zazní zaklínadlo.

4.4.5 Práce s didaktickým prostředkem: fotografie

Vlastní aktivita: Stromy v různých ročních obdobích

Didaktické prostředky pomáhají k větší názornosti, přibližují dané téma. Slouží ke kompenzaci reálného prostředí. Existují různé typy didaktických prostředků, například: film, hudba, desková hra apod.⁴³ V metodickém listu č. 1 byla jako didaktický pomůcka použita fotografie.

---

⁴² SVOBODOVÁ, E a ŠVEJDOVÁ, H. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0020-8, s. 74.

⁴³ ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7, s. 78.

Průběh aktivity: Pedagog ukazuje dětem vždy jeden obrázek a děti co nejrychleji odpoví, jaké roční období právě zažívá strom, který jim ukazuje. Děti určí, o jaké roční období se jedná, a také vysvětlí, jak to poznaly.

4.5.5 Rozhovor

Rozhovor je jednou z nejstarších didaktických metod, která vyjasňuje nezřetelnosti týkající se předmětu hovoru pomocí otázek a odpovědí a zároveň děti obohacuje novými vědomostmi. Během rozhovoru je potřeba, aby byl aktivní učitel i žáci a aby pedagog dával pozor na rovnocennost komunikace mezi ním a žáky.⁴⁴

Kvalitu rozhovoru určuje míra učitelova nadání formulovat a dobře pokládat otázky. Jedná se tedy o schopnost klást stručné, jazykově správné, dobře pochopitelné a pestré otázky. Příkladem nekvalitního rozhovoru je například převaha otázek vedoucích k jednoslovným odpovědím. Otázky by měly vést ke splnění daného edukačního cíle. Složitější rozhovor rozvíjí dovednosti argumentace, hájení svých názorů a rozhodování se.⁴⁵

4.5.6 Vlastní aktivita: Duha

Průběh aktivity: Děti si utrhávají kousky krepového papíru od každé ze sedmi barev, mačkají z nich malé kuličky a ty lepí do jednotlivých proužků duhy. Poté vybarví mráčky, dokreslí sluníčko a jemný déšť.

4.6.6 Vlastní aktivita: Vlnky na vodě – dokreslování vlnek

Průběh aktivity: Děti se snaží co nejpravidelněji domalovat předkreslené vlnky a poté dokreslí do obrázků lodičky nebo například rybičky.

4.6.7 Experiment

Experiment je metodou, která vede žáka k poznání. Výhodou experimentu je propojení teorie s praxí. Žák se během experimentu učí tzv. konstruktivisticky, při správném provedení je tedy pravděpodobné, že žák nabyté vědomosti nezapomene, jelikož provedení je obvykle poutavé a zábavné. Demonstrační pokus se od experimentu liší

---

⁴⁴ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1, s. 277.

⁴⁵ ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1, s. 277.

tím, že pokus provádí jen učitel, nebo jeden žák. Ostatní pokus sledují, případně spolupracují/asistují.⁴⁶

Vlastní aktivita experimentu s vodními skupenstvími byla zařazena na metodický list č. 2, jehož tématem je koloběh vody v přírodě. V mateřské škole by bylo v případě experimentu vhodné provést spíše demonstrační pokus, před kterým by děti byly řádně poučeny o bezpečnostních zásadách celého experimentu, jelikož zahrnuje i práci s horkou vodou, se kterou by manipuloval jen pedagog.

Průběh aktivity: Během experimentu s dětmi pedagog zkoumá kapky, vodu tekoucí i vodu v nádobě. Poté přijde na řadu experiment s ledem a vodou. Led lze vhadzovat do studené, teplé nebo horké vody a sledovat a porovnávat, co se s ledem děje. Také je možnost kousek ledu opatrně polít horkou vodou. (S horkou vodou pracuje jen pedagog a děti jsou předem poučeny o průběhu a bezpečnostních zásadách experimentu, viz výše.) Díky horké vodě učitel dětem může ukázat, jak se voda odpařuje. Bonusovou částí experimentu může být pokus o vytvoření duhy pomocí zahradní hadice s nastavitelnými funkcemi, pokud tomu bude počasí přát.

Během celého experimentu pedagog dětem formou přijatelnou jejich věku vysvětluje, co se právě s vodou děje a proč. Zároveň během experimentování s vodou s dětmi vede rozhovor na téma: k čemu všemu děti denně vodu používají, zda by se dala něčím nahradit, kdybychom ji neměli; jak s vodou neplýtvat apod.

4.7.7 Vlastní aktivita: Malování na vodu

Průběh aktivity: Učitel naplní nádoby vodou a poskytne dětem laky na nehty více barev. Laků nemusí být mnoho, děti se mohou vystřídat. Laky na nehty se jeden po druhém opatrně po kapkách kapají do vody, na které tvoří obrazec. Po chvilce čekání lze obrazec opatrně obtisknout na papír/čtvrtku.

Poznámka: Kapání laků na nehty na vodu by mělo probíhat jen krátce, jelikož silný zápach laků může po delší době způsobit například bolest hlavy.

4.7.8 Vlastní aktivita: Co medvídek popletl

Průběh aktivity: Učitel si sedne s knihou tak, aby všechny děti viděly na obrázky, které během předčítání knihy bude dětem ukazovat. Čte dětem příběh a u toho jim ukazuje

---

⁴⁶ Tamtéž, s.197.

obrázky. Děti zvolají, co medvídek popletl v tu chvíli, kdy si toho všimnou a navrhnou, co by měl medvídek udělat jinak.

4.8.8 Vlastní aktivita: Tulipány – omalovánka s čísly

Průběh aktivity: Děti voskovkami vybarvují tulipány podle čísel, která jsou v omalovánce napsaná. Každé číslo má určenou svou barvu.

4.8.9 Vlastní aktivita dlouhodobého charakteru: zasazení a pěstování bylinek

Průběh aktivity: Prožitek úspěchu i neúspěchu během pečování o živý organismus – rostlinu či třeba domácí zvíře má značný vliv na vznikající vztah dítěte k živé přírodě.⁴⁷

Pedagog dětem předem vysvětlí průběh zasazování bylinek a následné průběžné péče o ně. Může se s dětmi domluvit na sestavení rozpisu, podle kterého děti uvidí, kdo v daný týden má vzpomínat na to, aby třída nezapomněla pravidelně zalít bylinky. Rozpis může být vyvěšen ve třídě MŠ/zázemí LMŠ. U každého týdne bude obrázek, který má konkrétní žák MŠ za „svůj“. (Př.: V šatně má Anička opičku u svého věšáku, během týdne, ve kterém bude mít ona na starost připomenout péči o bylinky tedy bude v rozpisu opička.) Během ranního programu (Např. ranního kruhu.) tedy děti společně s učitelem mohou zkontrolovat, kdo ten týden bude „dohlížet“ na péči o bylinky.

Tato dlouhodobá aktivita by tedy probíhala tak, že nejdříve by děti společně s učitelem bylinky zasadily a v nadcházejících týdnech by vždy jeden žák v konkrétní týden připomínal péči o bylinky a zároveň by mohl zhodnotit, jak bylinky rostou, k jakým změnám dochází, co se daří a co třeba ne... Na tuto aktivitu mohou v budoucnu navazovat činnosti další, během kterých lze například použít bylinky samotné během tvůrčích činností apod. K zasazení doporučuji záměrně právě jakékoliv bylinky, které lze konzumovat, aby děti zažily zkušenost s vypěstováním rostlin, ze kterých je užitek všestranný, nejen estetický.

4.9.9 Vlastní aktivita: kreslení: Jak budou bylinky vypadat, až vyrostou?

Průběh aktivity: Učitel rozdá dětem čtvrtky/papíry a pastelky, voskovky nebo fixy. Děti mají za úkol nakreslit, jak podle jejich názoru budou vypadat bylinky, které v předchozí

---

⁴⁷ MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1, s. 65.

aktivitě zasadily. Obrázky si mohou vyvěsit ve třídě/zázemí LMŠ a porovnat je se skutečnými bylinkami, až vyrostou.

5.1.1 Aktivita v lese: stavění domečků

Průběh aktivity: Pedagog v lese vybere místo, které se mu na aktivitu bude zdát vhodné. Děti se rozdělí do skupinek po 3-4 členech a dle své fantazie postaví domečky, za použití čehokoliv, co v přírodě najdou. Po dokončení domečků děti společně s pedagogem obejdou všechny domečky. Děti, které stavěly konkrétní příbytek, vždy popíší svůj domeček: Co použily na jeho stavbu, co si do něj daly, jak si ho zařídily apod.⁴⁸

5.1.2 Pohybová hra: Pavoukovci

Průběh hry: Učitel namotá mezi stromy vlnu/provázek tak, že vznikne pavučina. Na pavučinu nalepí společně s dětmi vystřižené pavouky. Děti postupně prolézají pavučinou a nesmí se přitom dotknout žádného pavouka.⁴⁹

5.2.2 Vlastní aktivita: Pavouk – dokreslení chybějící půlky obrázku

Průběh aktivity: Děti dokreslují a vybarvují druhou půlku obrázku pavouka.

5.2.3 Vlastní aktivita: Pavučina – dokreslování pavučiny

Průběh aktivity: Děti dokreslují vlákna pavučiny.

6 Vybraná literární díla s environmentální tematikou

Tato podkapitola nabízí přehled vybraných literárních děl s environmentální tematikou z let 2011-2020, která mohou být využita pedagogy v lesních a tradičních mateřských školách.

GREGUŠOVÁ, A. *Gréta*. Ilustroval Nastja SLEPCOVA, přeložil Vít SCHMARC. Dobříš: Pluto, 2019. ISBN 978-80-270-6909-5.

HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018.

---

⁴⁸ WORROLL, J., HOUGHTON, P. *Hry z lesní škol(k)y: zábavné, rukodělné a dovednostní aktivity pro malé dobrodruhy*. Přeložil Vojtěch ETLER. Brno: Kazda, 2019. ISBN 978-80-88316-43-5, s. 99-101.

⁴⁹ KALÁBOVÁ, N. *Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1005-4, s. 54.

HAVEL, J. *Co tu kvete, svítí, létá?*. Ilustroval Edita PLICKOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0006-2.

JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5.

JEFFERS, O. *Tady jsme doma: planeta Země pro úplné začátečníky*. Přeložil Lucie KELLNEROVÁ KALVACHOVÁ. Praha: Euromedia, 2018. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-7549-902-8.

JESTŘÁBOVÁ, I. K. *Až po uši v mechu*. [Praha]: KANT, 2015. ISBN 978-80-7437-180-6.

KRÁTKÁ, P. S. *Pohrátky aneb Cesta pavoučka Vincka*. Ilustroval Marie SNÁŠELOVÁ ŠTORKOVÁ. V Letech u Dobřichovic: Elmavia, 2015. ISBN 978-80-260-8393-1.

KROLUPPEROVÁ, D. *Jde sem lesem: pohádka*. Ilustroval Eva CHUPÍKOVÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1102-0.

KROLUPPEROVÁ, D. *Mizící hmyzíci: pohádka*. Ilustroval Eva CHUPÍKOVÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0470-1.

LEBEDA, J. *Medovníček, Medulka a Medulínek*. Ilustroval Veronika BALCAROVÁ. Praha: Euromedia Group, 2019. Pikola (Euromedia). ISBN 978-80-242-6593-3.

LUKEŠOVÁ, M. *Jak si uděláme zeměkouli*. Ilustroval Katarína ILKOVIČOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0149-6.

PRIMUSOVÁ, H. *Skřítek Rozekvítek*. Ilustroval Dagmar KOŠKOVÁ. [Praha]: Fortuna Libri, 2015. ISBN 978-80-7321-831-7.

SOCHA, R. *Jak skřítkové a děti chránili les*. Ilustroval Andrea POPPROVÁ. V Praze: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04497-2.

SOCHA, R. *Vilí býlí: tajemství kouzelného herbáře: pohádka*. Ilustroval Eva CHUPÍKOVÁ. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1246-1.

STARK, U. *Hrdinové ze zahrádky*. Ilustroval Charlotte RAMEL. [Mjöhult]: TITEL Books AB pro IKEA FAMILY, [2011].

ŠRÁMKOVÁ, J. *Zuza v zahradách*. Ilustroval Andrea TACHEZYOVÁ. Praha: Labyrint, 2015. ISBN 978-80-86803-33-3.

VÍZNEROVÁ, T. *Jůlinka z jedlé zahrádky*. Praha: Verzone, 2013. ISBN 978-80-905017-4-4.

VOSTRADOVSKÁ, T. *Hravouka*. Praha: Běžiliška, 2016. ISBN 978-80-906467-1-1.

WOHLLEBEN, P. *Víš, kde jsou děti stromů?*. Ilustroval Stefanie REICH, přeložil Magdalena HAVLOVÁ. Brno: Kazda, 2018. ISBN 978-80-907197-7-4.

II. Praktická část

6.1 Ověření metodického listu č. 1 v lesní mateřské škole

6.1.1 Základní údaje o lesní mateřské škole Doma v lese

V této kapitole se nachází základní informace o lesní mateřské škole, ve které byla ověřena praktická část této bakalářské práce.

Spolek Doma v lese, celým názvem Svobodná základní škola a lesní mateřská škola Doma v lese, z. s. založili v roce 2012 Mgr. et Mgr. Adéla Kučerová s Mgr. Petrem Novotným, M.A., oba milovníci přírody: „*Přírodu a v širším smyslu okolní prostředí, kterým jsme každodenně obklopeni, chápeme jako hlavní formující prvek našich životů, chování a jednání.*“⁵⁰ První a hlavní činností spolku bylo založení a provoz lesní mateřské školy v Třísově, vesnici nacházející se v obci Holubov, mezi Českými Budějovicemi a Českým Krumlovem. Zájem o lesní školku stále rostl, proto v roce 2018 vznikla další lesní školka na pomezí obcí Srubec a Dobrá voda u Českých Budějovic. Spolek také každý rok organizuje lesní příměstské tábory pro děti ve věku 3-10 let. V září 2018 spolek v Libníci u Českých Budějovic založil Svobodnou základní školu. Ředitelkou Svobodné ZŠ a lesní MŠ je Mgr. Žaneta Tesařová, se kterou jsem komunikovala ohledně ověření praktické části této bakalářské práce, které se událo v LMŠ v Třísově.⁵¹

Důležité adresy:

Svobodná základní škola a lesní mateřská škola Doma v lese, z.s.

Sídlo: Otakarova 2696/20, České Budějovice, 370 01

IČ: 22612220

DIČ: CZ22612220

Lesní mateřská škola Doma v lese – Třísov:

parcelní číslo 2325 a 1106/9

Třísov, okres Český Krumlov

Kancelář:

---

⁵⁰ SVOBODNÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA A LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA DOMA V LESE, Z.S. *O spolku* [online]. České Budějovice [cit. 2021-03-13]. Dostupné na WWW: <https://www.domavlese.cz/o-spolku.html>.

⁵¹ Tamtéž [cit. 2021-03-13].

Dům u Beránka,
Krajinská 225/35,
České Budějovice, 370 01⁵²

6.1.2 Příprava na ověření praktické části bakalářské práce

Do samotné přípravy na ověření praktické části spadala komunikace s ředitelkou lesní mateřské školy Doma v lese Mgr. Žanetou Tesařovou. Paní ředitelky jsem se ptala, zda budu moci ověření ve školce uskutečnit a do poslední chvíle to bylo kvůli situaci ohledně Covidu-19 nejisté. Měla jsem ale štěstí, ověření se nakonec uskutečnit mohlo za podmínek, že celý program proběhne venku. Toto nebylo velkou překážkou, jelikož se jedná o lesní MŠ a naprostou většinu programu bych si v každém případě připravila do lesního prostředí. Paní ředitelka mě informovala, že ve školce 24. 2. 2021 bude 20 dětí ve věku 3-6 let a předem rodiče dětí o mé přítomnosti a účelu mé přítomnosti informovala. Domluvili jsme se, že se s průvodkyněmi z LMŠ a dětmi sejdu na Jižní vlakové zastávce v Českých Budějovicích, odkud děti společně s průvodkyněmi jezdí každé ráno do LMŠ v Třísově.

Pustila jsem se do výběru literárního díla. Vybírala jsem z velkého množství knih, které mi byly doporučeny, nebo jsem na ně narazila v knihovnách. Brala jsem v potaz, že příběh, který použiji, nesmí být příliš dlouhý, ani příliš krátký; příliš komplikovaný, ani příliš jednoduchý a musí být vhodný pro věkové rozpětí 3-6 let. Nakonec jsem se rozhodla pro *Pohádky z lesa* od Lenky Jakešové. *Pohádky z lesa* vypráví o datlí rodince, ve které tatínek datel každý večer vypráví svým dětem pohádky o stromech a vílách a skřítcích, které v nich žijí, starají se o ně a pomáhají jim. Děti se tímto způsobem dozví prostřednictvím deseti pohádek informace o deseti stromech, se kterými se u nás běžně setkáváme. Z knihy jsem vybrala jednu pohádku, kterou jsem během programu použila.

Jako hlavní cíl celého programu jsem si stanovila tento cíl: Děti zábavnou formou zjistí základní informace o běžných stromech rostoucích v České republice. Sestavila jsem program, kde každá aktivita obsahuje cíle, které tento hlavní cíl doplňují. Celý program usiluje o rozvíjení kompetencí k učení, komunikativních kompetencí, sociálních a personálních kompetencí a kompetencí činnostních a občanských.

---

⁵² SVOBODNÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA A LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA DOMA V LESE, Z.S. *Kontakt* [online]. České Budějovice [cit. 2021-03-13]. Dostupné na WWW: <https://www.domavlese.cz/kontakt.html>.

Narazila jsem na problém s vymyšlením programu, který by vyhovoval tříletým i až šestiletým dětem, jelikož si uvědomuji, že rozdíl ve schopnostech a vědomostech tříletých a šestiletých dětí je značný. Nechtěla jsem, aby aktivity pro mladší děti byly moc složité nebo naopak pro starší moc jednoduché, až nudné. Zároveň jsem usilovala o výběr aktivit, které lze vyzkoušet za každého počasí. I když se ověření konalo v únoru, nespolehala jsem na to, že bude sníh a činnosti hodící se do sněhu jsem tedy vynechala. Vymyslela jsem první verzi programu, kterou jsem konzultovala s paní ředitelkou LMŠ a poté program upravila tak, že jsem si připravila ke každé aktivitě motivaci, hry a aktivity jsem podrobněji popsala a činnosti lépe tematicky sjednotila. Poté mi paní ředitelka program definitivně schválila. Tak vznikl metodický list č. 1 který jsem později v praxi ověřila (viz přílohy.).

K aktivitě č. 3, nazvané Simultánní pantomimická ilustrace jsem na internetu našla říkanku *Strom* společně s pohybovými instrukcemi, které jsem si podle potřeby upravila a naučila jsem se ji včetně pohybů nazpaměť. K aktivitě č. 5, Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese, jsem na internetu našla vhodné obrázky stromů a také jsem ofotila a vytiskla obrázky skřítků a víl z knihy *Pohádky z lesa* (viz přílohy). Koupila jsem dvacet obálek (za 50 korun), a samolepky se zvířátky (za 130 Kč). Obrázky stromů, víl a skřítků jsem po jednom rozdělila do obálek, které jsem ozdobila samolepkami. K aktivitě č. 8, Stromy v různých ročních obdobích, jsem na internetu vybrala vhodné fotky stromů z různých ročních období a vytiskla je (viz přílohy).

6.2.2 Průběh ověření praktické části a vyhodnocení

Ve středu 24. 2. 2021 jsem se v 7:45 hodin společně s průvodkyněmi z LMŠ sešla na Jižní vlakové zastávce v Českých Budějovicích. Rodiče postupně přiváděli děti až do 8:16, kdy jel vlak, kterým jsme se dopravili do Třísova. Postupně jsem se seznámila s dětmi a už před zahájením programu jsem se snažila zapamatovat si jména dětí, nerada je oslovuji jinak než jejich jmény. Kolem 8:40 jsme dorazili do Třísova a od zastávky jsme se přes náves vydali k lesu.

Když jsme dorazili do lesa, děti dostaly pár minut prostoru na volnou hru a od 9:30 do cca 9:55 svačily. Poté jsme se přesunuli na louku, kde jsme utvořili kruh a na řadu přišla aktivita č. 1 – vlastní seznamovací aktivita: Oblíbená lesní zvířátka. Před aktivitou jsem se nejprve dětem ještě jednou představila, aby opravdu chápaly účel mé přítomnosti a zároveň jsem je upozornila, že kdyby mě špatně slyšely během některé

z aktivit, ať mě upozorní. Před aktivitou jsme si s dětmi ještě povídali o tom, jaká lesní zvířátka znají a děti byly nadšené a sdílné. Většinou děti potom seznamovací aktivita nedělala žádný problém, jen asi dvě nebo tři nejmladší děti se příliš styděly. Společně s průvodkyněmi se nám podařilo jim pomoci, a nakonec každý zvládl říct před námi všemi své jméno a oblíbené zvířátko. Po této aktivitě následovala aktivita č. 2 – Úvodní rozhovor o stromech, při které jsem zjistila, že děti z této lesní školky toho o stromech vědí opravdu mnoho a říkala jsem si, jestli jsem náhodou se svým programem „nepřinesla dříví do lesa“. Následovala aktivita č. 3 – Simultánní pantomimická ilustrace. Naučila jsem děti a průvodkyně říkanku *Strom*. Po této aktivitě jsme se s průvodkyněmi a dětmi dohodly na tom, že se přesuneme dále do lesa k potůčku, kde bude následovat další aktivita.

S jednou z průvodkyň jsem se domluvila, že jí předám obálky, které ona tajně rozmístí po lese během mého předčítání pohádky *O hodném Bukýnkovi* dětem – aktivita č. 4. Těsně před touto aktivitou už průvodkyně začaly mluvit o tom, že nás trochu začíná tlačit čas, že musíme včas dojít k jurtě, abychom převzali oběd. Aktivita č. 5: vlastní aktivita: Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese: děti souhlasily, že mi pomohou stromy, skřítky a víly v lese najít. Seřadila jsem děti do řady a po jednom vybíhaly z lesní cesty do lesa a co nejrychleji se snažily najít v lese schované obálky. Každý přiběhl s jednou obálkou. Posledních několik dětí jsem poslala ve dvojicích, jelikož už nás tlačil čas, abychom vše hladce stihli. Děti přibíhaly se zalepenými ozdobenými obálkami, kterou kupodivu nikdo sám od sebe neotevřel, jen se zajímaly, co je uvnitř a ptaly se, zda obálky mohou otevřít.

Posadili jsme se do kruhu a na odpočítání všechny děti společně otevřely obálky. Po otevření obálek jsme všechny obrázky stromů, skřítků a víl položili na zem vedle sebe. Děti potom spočítaly, kolik obrázků dohromady našly a zjistily, že 20. Další na pořadí byla aktivita č. 6 – Rozhovor o stromech. Prozradila jsem dětem jména jednotlivých skřítků a děti hádaly k jakému stromu například patří skřítek Smrkáček. Poté děti našly obrázek smrku, skřítko ke stromu přiřadily a v rychlosti jsme si řekli nějaké specifikum o daném stromu. (Př.: Skřítek Smrkáček má střapaté rozčuchané vlásky, protože ho veverka Zrzečka ráda vozí na svém ocásku a smrk je také střapatý, má střapaté jehličí.)

Jedna z průvodkyň vyrazila během aktivity napřed směrem k jurtě, aby tam byla přítomna, až do jurty dodavatel doveze oběd. Začala jsem více pociťovat časový pres a mělo to vliv na průběh této aktivity. Chtěla jsem si s dětmi původně ještě alespoň

některé ty stromy ukázat přímo v lese, kde jsme zrovna byli. Bohužel to ale nakonec nešlo, rozhovor jsem musela zkrátit, Stihli jsme si jen přiřadit skřítky a víly ke stromům a poté jsme vyrazili k jurtě, kde měl kolem dvanácté hodiny následovat oběd.

Nakonec to dopadlo tak, že se dodavatel někde s jídlem asi trochu zdržel, to jsme ale nemohli předem vědět. Děti před obědem dostaly pár minut prostor pro volnou hru kolem jurty – na louce, na pískovišti apod. Po obědě jsem dostala ještě prostor pro ověření aktivity č. 7 – vlastní pohybová hra: Hra na skřítky, víly a stromy. Mladší děti šly po obědě odpočívat a pohybovou aktivitu č. 7 – Hra na skřítky, víly a stromy, jsem ověřila jen s předškolními dětmi, které zrovna měly mít pohybové aktivity v lese. Potom jsme se s dětmi a průvodkyněmi rozloučili a já jsem se vydala směrem na vlak do Českých Budějovic.

Myslím si, že můj cíl „Děti zábavnou formou zjistí základní informace o běžných stromech rostoucích v České republice“ splněn byl, mám k tomu ale pár připomínek. Ten den bylo ve školce přítomno hodně předškolních dětí, které toho o stromech věděly opravdu hodně a nejvíce se zapojovaly při rozhovorech apod. Vyvolalo to ve mně pocit, že je mnou vybrané aktivity možná nenaučí nic nového. Na druhou stranu tam bylo i pár mladších dětí, které se méně projevovaly a možná, že se něco nového o stromech díky mému programu naučily. Škoda, že došlo k takové časové tísní, takže ani nezbyl prostor na závěrečnou reflexi, během které bych se dozvěděla, jestli se děti něco nového dozvěděly nebo si jen vše zábavnou formou zopakovaly. Každopádně jsem si ale jistá tím, že děti program bavil. Bylo to na nich vidět. Takže pokud se něco naučily, tak se to naučily zábavnou formou, což je podle mého názoru ta nejlepší forma učení.

Závěr

Kontakt s přírodou a pobyt v ní je pro člověka, jeho zdraví a celkovou pohodu zásadní. Environmentální výchova v předškolním vzdělávání skýtá mnoho možností. Výhodou je, že většina dětí přirozeně miluje pohyb venku a jsou zvědavé a nadšené ze všeho, co mohou v přírodě zkoumat a objevovat. Můžeme je tedy environmentálně vzdělávat přímo v terénu anebo také uvnitř, v zázemí lesních a tradičních mateřských škol. Literární texty nám umožňují obojí, knihu můžeme jednoduše s sebou vzít fyzicky, zároveň existuje i možnost vyprávění nebo například dramatizace příběhů, která není podmíněna fyzickou přítomností knihy.

Současná doba, která je dobou vzestupu moderních technologií, které dokáží být stejně tak dobrými sluhou, jako špatnými pány, dětem může ukazovat mnoho způsobů, jak se zabavit doma „mezi čtyřmi zdmi“ bez nutnosti pohybu. Vychovatelé, pedagogové z běžných mateřských škol a průvodci z lesních mateřských škol dětem mohou ukázat svět tam venku – v přírodě, který po nás sice vyžaduje pohyb, motivuje nás k němu však svou přírodní nenapodobitelnou krásou. Přirozenou vlastností přírody je, že má kladný vliv na fyzický i psychický rozvoj dětí i dospělých. Nejde však jen o zdraví nás lidí, ale i o zdraví planety. Děti budou ve svém životě pravděpodobně o zdraví přírody s větší efektivitou a radostí pečovat v tom případě, že jí budou rozumět a budou ji mít rády. K tomu jim může dopomoci právě environmentální výchova. Práce s literárním textem v rámci výchovy zároveň děti připravuje na jejich budoucí čtenářství a buduje to jejich vztah k literatuře.

K cíli této bakalářské práce, jímž bylo přiblížení problematiky environmentální výchovy v pedagogice volného času a literárního textu jako prostředku jejího rozvoje bylo směřováno z hlediska teorie i praxe. Byla popsána environmentální výchova a její cíle a také její pojetí v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Dále byl specifikován vztah environmentální výchovy a rozvoje osobnosti dětí. Byla věnována pozornost pedagogice lesních mateřských škol a jejich koncepci. Kapitola zabývající se literárním textem jako prostředkem environmentální výchovy pohovořila o literárním textu jako prostředku rozvoje kompetencí v environmentální výchově a předložila rozmanité metody vhodné pro práci s literárním textem v lesních i tradičních mateřských školách, z nichž některé posléze byly v praxi ověřeny. Poslední kapitola teoretické části nabídla seznam knih s environmentální tematikou, které jsou vhodné k použití jako prostředek environmentální výchovy.

V praktické části byla vybrána 4 literární díla s environmentální tematikou, která byla svou formou i rozsahem vhodná k využití v environmentální výchově dětí ve věku 3-6 let. Knihy *Kapka Kája* a *Pohádky z lesa* mi byly doporučeny, knihu 2. *dobrodružství pavouka Čendy* jsem znala a uznala ji za vhodnou. Knihu *Proč nekveteš?* jsem „objevila“ v Akademické knihovně. Vytvořila jsem 3 metodické listy a 4 pracovní listy. Metodický list č. 1 jsem ověřila v lesní mateřské škole Doma v lese. Z předchozí zkušenosti jsem věděla, že je vhodné střídat aktivity pohybové s aktivitami klidnějšího charakteru a nevolit pro mladší děti aktivity příliš dlouhé.

Již před ověřením jsem měla obavy, že se aktivity možná nestihnou a mé obavy se bohužel naplnily. Potom mě mrzelo, že jsem v lesní školce nestihla ověřit všechny aktivity z metodického listu č. 1 a musela jsem chvátat i u některých aktivit, které jsem ověřit stihla. Z toho důvodu bych si možná příště připravila o třeba 2 aktivity méně. Největší úspěch měla aktivita s názvem Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese, během které děti běhaly po lese, hledaly „stromy“, „skřítky“ a „víly“, které byly schované v obálkách. Děti bavil moment překvapení, než obálky otevřely a objevily tam schované obrázky. Dále se dětem líbila aktivita nazvaná Hra na skřítky, víly a stromy, pohybová aktivita. Příště bych zvolila kratší text, než byla *Pohádka o Bukýnkovi z Pohádek z lesa*, nebo bych použila jen půlku této pohádky. Jako úspěch ale hodnotím to, že program děti bavil a že si zopakovaly své znalosti týkající se lesních stromů. Mladší děti se možná naučily i vědomostem novým. Věřím tedy, že cíl celého programu „Děti zábavnou formou zjistí základní informace o běžných stromech rostoucích v České republice“ byl splněn.

Seznam literárních zdrojů

BLÁHOVÁ, K, HONZOVÁ L., MÍČKOVÁ J.. *Rozvíjíme děti s využitím příběhů a veršů*. Praha: Raabe, [2016]. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-275-2.

ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

ČECH, P. *2. dobrodružství pavouka Čendy: [v lese]*. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2014. ISBN 978-80-87595-36-7.

ČINČERA, J. *Environmentální výchova: od cílů k prostředkům*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-147-8.

DANIŠ, P. Děti venku v přírodě: ohrožený druh?: proč naše děti potřebují přírodu pro své zdraví a učení. [Praha]: Ministerstvo životního prostředí, 2016. ISBN 978-80-7212-610-1.

DLOUHÁ, J. *Vědění a participace: teoretická východiska environmentálního vzdělání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8.

DOLÁKOVÁ, S. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0933-1.

HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5.

KALÁBOVÁ, N. *Hry plné nápadů a fantazie: do klubovny i do přírody*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1005-4.

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ D. *Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd.* Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LEBLOVÁ, E. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.

MACUROVÁ, K. *Proč nekveteš?*. V Praze: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04211-4.

MÁCHAL, A. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou: [metodická příručka pro začínající učitele a pedagogické pracovníky středisek ekologické výchovy]*. Brno: Rezekvítek, 2000. ISBN 80-902954-0-1.

MÍČKOVÁ, J. *Cesta do pohádky: literárně-dramatické projekty pro MŠ*. Ilustroval Zdeňka VOŠTOVÁ. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1432-8.

VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012. ISBN 978-80-7212-593-7.

Seznam internetových zdrojů

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 72 – 41 – M/01 Informační služby [online]. Praha: MŠMT, 2018. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>.

SVOBODNÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA A LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA DOMA V LESE, Z.S. *Kontakt* [online]. České Budějovice [cit. 2021-03-13]. Dostupné na WWW: <https://www.domavlese.cz/kontakt.html>.

SVOBODNÁ ZÁKLADNÍ ŠKOLA A LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA DOMA V LESE, Z.S. *O spolku* [online]. České Budějovice [cit. 2021-03-13]. Dostupné na WWW: <https://www.domavlese.cz/o-spolku.html>.

BÁSNÍČKY PRO MALÉ I VĚTŠÍ DĚTI. *Strom* [online]. České Budějovice [cit. 2021-02-17]. Dostupné na WWW: <http://versovani.blogspot.com/search?q=STROM>.

PRO MAMINKY. *Motýlková duha* [online]. Promaminky.cz [cit. 2021-03-21]. Dostupné na WWW: [https://www.promaminky.cz/kreativni-dilna/obrazky-omalovanky-299/motylkova-duha-3007#prettyPhoto\[kreativni-dilna-3007\]/4/](https://www.promaminky.cz/kreativni-dilna/obrazky-omalovanky-299/motylkova-duha-3007#prettyPhoto[kreativni-dilna-3007]/4/).

SUPERCOLORING. *Dva tulipány omalovánka* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na WWW: <http://www.supercoloring.com/cs/omalovanky/dva-tulipany>.

ŠÁLEK SNŮ. *Pavouk a Slavonice?* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na WWW: <http://salek-snu.blogspot.com/2015/04/pavouk-slavonice.html>.

VOJENSKÉ LESY A STATKY ČR, S.P. *Borovice lesní* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné na WWW: <https://deti.vls.cz/cz/tipy-do-lesa/zivot-v-lese/stromy/borovice-lesni>.

WALLPAPERACCESS. *Spring trees wallpapers* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné na WWW: <https://wallpaperaccess.com/spring-trees>.

Přílohy

Seznam příloh

- Příloha I. Metodický list č. 1
- Příloha II. Víla – ukázka obrázku k aktivitě Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese
- Příloha III. Borovice lesní – ukázka obrázku stromu k aktivitě Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese
- Příloha IV. Ukázka obrázku k aktivitě Stromy v různých ročních obdobích
- Příloha V. Pohádka *O hodném Bukýnkovi*, list 1
- Příloha VI. Pohádka *O hodném Bukýnkovi*, list 2
- Příloha VII. Pohádka *O hodném Bukýnkovi*, list 3
- Příloha VIII. Pohádka *O hodném Bukýnkovi*, list 4
- Příloha IX. Pohádka *O hodném Bukýnkovi*, list 5
- Příloha X. Pohádka *O hodném Bukýnkovi*, list 6
- Příloha XI. Metodický list č. 2
- Příloha XII. Pracovní list č. 1
- Příloha XIII. *Kapka Kája*, list 1
- Příloha XIV. *Kapka Kája*, list 2
- Příloha XV. *Kapka Kája*, list 3
- Příloha XVI. *Kapka Kája*, list 4
- Příloha XVII. *Kapka Kája*, list 5
- Příloha XVIII. *Kapka Kája*, list 6

- Příloha XIX. *Kapka Kája*, list 7
- Příloha XX. *Kapka Kája*, list 8
- Příloha XXI. *Kapka Kája*, list 9
- Příloha XXII. *Kapka Kája*, list 10
- Příloha XXIII. *Kapka Kája*, list 11
- Příloha XXIV. Metodický list č. 3
- Příloha XXV. Pracovní list č 2
- Příloha XXVI. *Proč nekveteš?*
- Příloha XXVII. Ukázka z knihy *Proč nekveteš?*
- Příloha XXVIII. Metodický list č. 4
- Příloha XXIX. Pracovní list č. 3
- Příloha XXX. *2. dobrodružství pavouka Čendy*

Příloha I – Metodický list č.1

Dopoledne s dětmi Doma v lese ☺

Téma: Les: život stromů a zvířátek

Kniha: JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5.

Cílová skupina: děti ve věku 3-6 let

Cíl setkání: Děti zábavnou formou zjistí základní informace o běžných stromech rostoucích v České republice.

Rozvíjené kompetence: kompetence k učení, komunikativní kompetence, sociální a personální kompetence, kompetence činnostní a občanské

Průběh všech aktivit a her z metodických listů je popsán v kapitole s názvem Vybrané výukové metody vhodné pro práci s literárním textem v mateřských školách.

1) Vlastní seznamovací aktivita: Oblíbená lesní zvířátka

Cíle:

1. Děti překonají ostych se představit nově přichozímu člověku a podělit se s ostatními o své oblíbené zvířátko.
2. Děti se naučí a procvičí si praktikování pravidla, které říká, že mluví jen ten, kdo právě drží „mluvící předmět“.
3. Děti se procvičí v práci s hlasem. (Z hlediska hlasitosti.)

Pomůcky: komunikační předmět nejlépe pocházející z přírody (Já jsem použila šišku.)

Časová dotace: 5-10 minut

Prostředí: les/louka

Motivace: Ahoj kamarádi, já jsem Johanka a přišla jsem si dnes s vámi povídat o lese, zvířátkách a stromech. Budeme si nejen povídat, zahrajeme si i různé hry. V lese žije hodně zvířátek, znáte nějaká? Zahrajeme si hru se jmény a zvířátky.

2) Úvodní povídání o stromech – rozhovor

- V lese kromě zvířátek žijí i stromy. Znáte nějaké stromy? Některé stromy mají listy a jiné jehličí – říká se jim listnaté a jehličnaté.

Popíšu a ukážu dětem přímo na stromech, že se strom skládá z kmene, větví, koruny, kořenů; že mají kůru, která je chrání, stejně jako nás chrání kůže.

3) Říkanka s pohybovým ztvárněním – simultánní pantomimická ilustrace

Cíle:

1. Děti odříkají z paměti říkanku *Strom* a pantomimicky ji ztvární

2. Děti aktivitou podpoří rozvoj své paměti.
3. Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné a hrubé motoriky.
4. Děti se naučí synchronizovat pohyb s recitovaným slovem.

Pomůcky: žádné

Časová dotace: 5 minut

Prostředí: les

Motivace: Připravila jsem si pro vás říkanku o stromu, u které se i trochu protáhneme. Budeme si hrát na stromečky. Říkanku společně odříkáme a pohybově ztvárníme: Naše nohy budou jako kmen stromu, naše ruce větve, naše prsty budou listy.

Strom

Levou nohu k pravé noze

přisuň pěkně pomalu. (stoj spatný, připažit)

Hlavu vzhůru, stoupni rovně (stoj spatný)

ruce zvedni nad hlavu. (vzpažit)

Jsi strom, co listy má. (třepání prsty)

Větrík na tě zafouká,

větve tvoje rozhoupá. (hýbání rukama nad hlavou ze strany na stranu)

Fouká, fičí, větve sklání, (mírné úklony vpravo, vlevo)

vpravo, vlevo se uklání. (úklony větší)

Až ten vítr odlétne, (konec úklonů)

stromeček si oddechne. (ruce dolů a výdech)⁵³

4) Pohádka *O hodném Bukýnkovi* – předčítání z knihy *Pohádky z lesa*

Cíl: Děti rozvinou svou vnímavost k mluvenému slovu.

Rozhovor

- Co jsme se z pohádky dozvěděli? Že stromy a zvířátka si navzájem pomáhají – skřítek Bukýnek kouzlem zařídil, aby buk, ve kterém žije, poskytl své plody – bukvice divokým prasátkům, které díky tomu nemají hlad.
- Stromy tedy pomáhají zvířátkům. A stromům zase naopak pomáhají například ptáčci datlové, kteří svým zobáčkem vyndávají z kmenů stromů broučky, které pod kůrou stromu chroupají a kousají stromy. Datli tyto broučky jedí, takže jim

---

⁵³ BÁSNIČKY PRO MALÉ I VĚTŠÍ DĚTI. *Strom* [online]. České Budějovice [cit. 2021-02-17]. Dostupné na WWW: <http://versovani.blogspot.com/search?q=STROM>.

to pomůže, aby neměli hlad, zároveň ale pomůžou i stromům, které díky nim broučci nechroupají.

5) Vlastní aktivita: Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese

Cíle:

1. Děti pohybem po lese během této hry podpoří rozvoj hrubé motoriky.
2. Děti dokáží spolupracovat během práce ve dvojicích.
3. Děti si osvojí dovednost rychlé orientace v prostoru.

Pomůcky: obálky, samolepky, vytištěné obrázky

Časová dotace: cca 10 minut

Prostředí: les

Motivace: Děti, tato pohádková knížka vypráví příběhy o různých stromech a skřítcích a vílách, kteří v nich žijí. Ty stromy, skřítky a víly se mi z té knížky ale vykutáleli a poztráceli se mi po lese. Pomůžete mi je, prosím, najít?

6) Rozhovor o nalezených obrázcích: O stromech

Rozhovor o tom, jak různé stromy vypadají, kde rostou apod. a o skřítcích/vílách, které v nich žijí.

Př.: Štěpátý neposedný stromový skřítek Smrkáček bydlí ve Smrku, který je štěpátý/neučesaný, jeho jehličí je štěpáté, protože na něm dovádí od rána do večera skřítek Smrkáček sedící na ocásku své kamarádky veverky Zrzinky, která rychle skotačí a pobíhá.

7) Vlastní pohybová hra: Na skřítky, víly a stromy

Cíle:

1. Děti dokáží rychle reagovat.
2. Děti aktivitou podpoří rozvoj hrubé motoriky.

Pomůcky: žádné

Časová dotace: 10-15 minut

Prostředí: les

Motivace: Pověděli jsme si o skřítcích a vílách, které bydlí ve stromech a pomáhají jim. Často používají kouzla, jako třeba skřítek Bukýnek, protože mají kouzelnou moc. Zahrajeme si teď na skřítky a víly, kteří umějí čarovat.

8) Vlastní aktivita: Stromy v různých ročních obdobích – práce s didaktickou pomůckou – fotografií

Cíle:

1. Děti odliší stromy v různých ročních obdobích.

2. Děti dokáží odůvodnit, co se se stromy děje v různých ročních obdobích.

Pomůcky: vytištěné fotky stromů v různých ročních obdobích

Časová dotace: 10 minut

Prostředí: les

Motivace: Připravila jsem si tady pro vás obrázky stromů v různých ročních obdobích. Jaká znáte roční období? Stromy vypadají jinak na jaře a jinak například na podzim. Na jaře jsou rozkvetlé, plné bílých nebo růžových květů, v létě mají svěží zelené listy, na podzim se listy zbarvují barevně a opadávají...

9) Rozloučení – reflexe

Otázky pro děti:

Co jsme dnes zažili?

Co bylo pro vás nové?

Co jste si nejvíce užily? A proč?

Co byste na dnešku změnily? A jak?

Co by vás ještě zajímalo?

Příloha II. – Víla – ukázka obrázku k aktivitě Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese

Obr. 1: Víla Borinka⁵⁴

---

⁵⁴ JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 41.

Příloha III. – Borovice lesní – ukázka obrázku stromu k aktivitě Hledání zakutálených stromů, skřítků a víl po lese

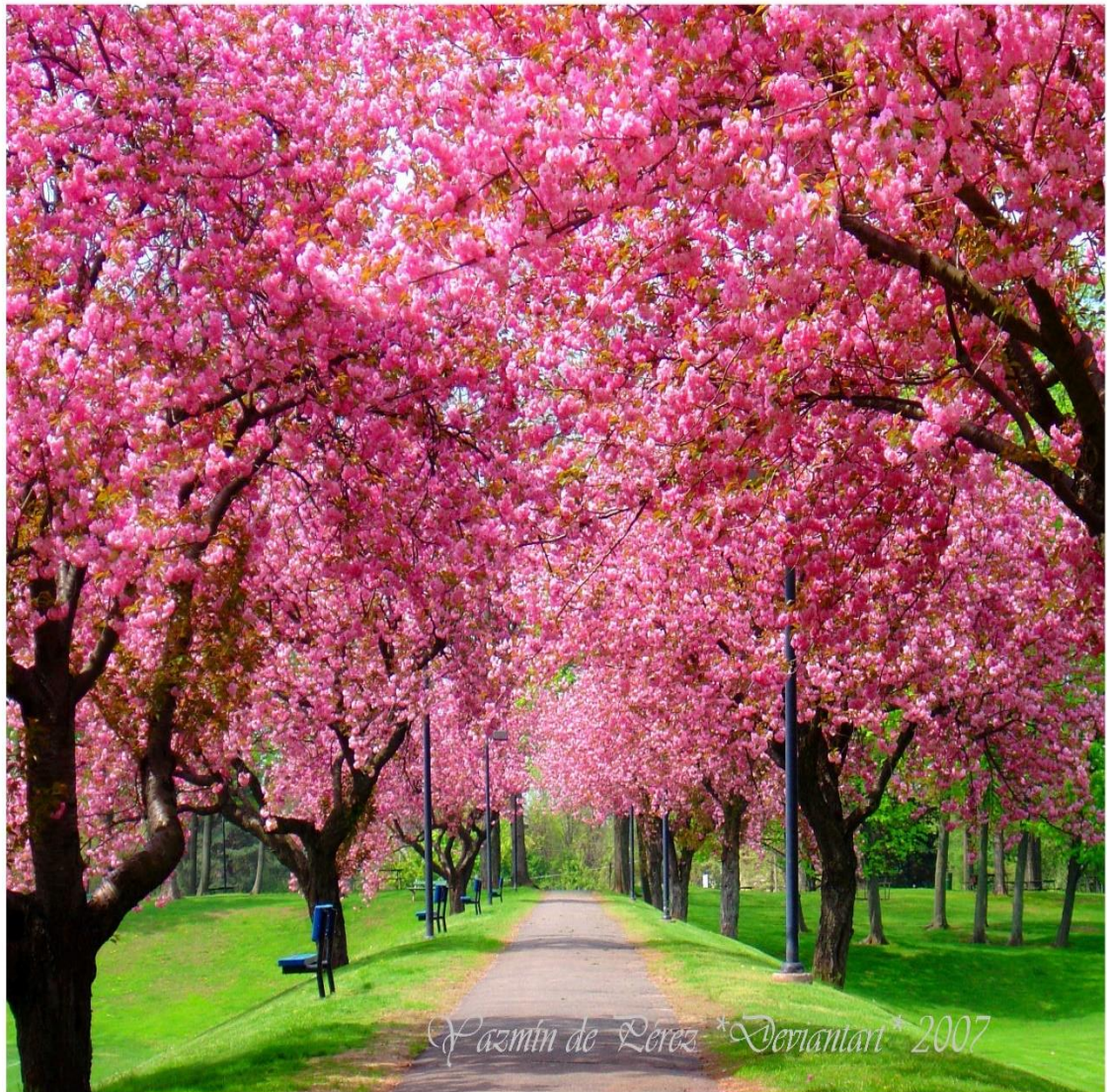

Obr. 2: Borovice lesní⁵⁵

⁵⁵ VOJENSKÉ LESY A STATKY ČR, S.P. *Borovice lesní* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné na WWW: <https://deti.vls.cz/cz/tipy-do-lesa/zivot-v-lese/stromy/borovice-lesni>.

Příloha IV. – Ukázka obrázku k aktivitě Stromy v různých ročních obdobích

Obr. 3: Jaro⁵⁶

---

⁵⁶ WALLPAPERACCESS. *Spring trees wallpapers* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné na WWW: <https://wallpaperaccess.com/spring-trees>.

O hodném Bukýnkovi

Ve starém buku, téměř uprostřed lesa, žil kdysi dávno skřítek jménem Bukýnek. Byl to dobrák od kosti – každému vždy ochotně pomáhal, jak jen mohl. Byl přátelský a věčně usměvavý. Měl veliké kulaté oči, které vypadaly jako průzračně čisté studánky. Jeho roztomilý úzký nosík směřoval maličko nahoru a červená pusinka se věčně usmívala. Na hlavě nosil vysokou bukovou čepičku hnědé barvy a dlouhou vestičku z bukového lístečku.

Bukýnek uměl i kouzlit. Většinou však čaroval na přání svých lesních kamarádů. Tu vykouzlit veverce Barborce torničku na šiškova semínka, tu holoubkovi Poštíkovi pošťáckou brašnu na dopisy. Sova Mudra, která stále četla moudré knihy, si jednoho dne stěžovala, že má doma již všechny knihy přečtené a ráda by si doplnila svou knihovničku. Proto jí Bukýnek vyčaroval pár knih, ze kterých mohla Mudra po nocích dále studovat. Bukýnek prostě pomáhal všude tam, kde to bylo potřeba. Proto měl Bukýnka každý moc rád.

Jednoho dne na podzim se v lese, jako každý rok, konala důležitá lesní porada všech zvířátek. Všichni se sešli právě u starého buku, kde bydlel Bukýnek. Lišky, vlci, srnky, srnečci, jelen s laněmi, divočáci, kuny, lasičky, datlové, sojky, skřivánci, sovy, slimáci, ježci i další obyvatelé lesa.

Obr. 4: *O hodném Bukýnkovi*, list 1⁵⁷

⁵⁷ JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 57.

Poradu vedla jako každý rok moudrá sova Mudra. „Přátelé, jsem ráda, že jsme se tu po roce opět společně sešli v hojném počtu. Budu velice potěšena, když nám nyní povíte, co vás trápí nebo co byste chtěli v našem krásném lese změnit,“ přivítala Mudra všechny své přátele.

Chvíli bylo ticho. Každý přemýšlel a dumal, co by mohl v lese vylepšit. Po chvíli mlčení se jako první o slovo přihlásil srneček Růžek. „Víš, Mudro, žije se nám tu se srnkami opravdu nádherně. Máme pěkný, čistý les, mnoho přátel a dobrých známých. Jen bych si přál, aby se k nám do lesa přistěhovalo více skřivánek, slavíků a kosů,“ navrhl Růžek. Pak obrátil hlavu ke svým kamarádům, aby jim své přání vysvětlil: „Moc rádi totiž posloucháme jejich

Obr. 5: *O hodném Bukýnkovi*, list 2⁵⁸

⁵⁸ JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 58.

zpěv. Proto bychom uvítali, kdyby se sem přistěhovali i další zpěváčci.“

„Ano, ano,“ souhlasila srnka Lenka. „Růžek má pravdu. Skřivánčí opery po ránu nám dodávají dobrou náladu na celé dny.“

„Děkuji, zapíšu si to,“ kývla sova Mudra vážně hlavou a zapsala si Růžkův požadavek.

Skřivánek Hlásek, který seděl na větvi hned vedle sojky, nejprve zazpíval první větu z opery „Ráno v lese“ a potom s úsměvem řekl: „Jsem velice potěšen, že se vám skřivánčí zpěv líbí. Myslím, že bych do našeho lesa mohl pozvat svého strýčka a tetičku s dětmi. Mají pět malých skřivánků. Ti tu budou rádi zpívat po celém lese.“ Na závěr pak ještě zvířátkům zazpíval pár taktů.

Růžek se usmál a ochotnému skřivánkovi poděkoval.

Poté se o slovo přihlásil divočák Štětinka. „Milá Mudro, milí kamarádi,“ začal svůj proslov. „V našem lese je to moc prima. Mně i mé rodině se tu velmi líbí a máme to tady moc rádi. Udržujeme si tady pořádek, jsme na sebe vzájemně hodní a pomáháme si. My divočáci se tu od jara do podzimu máme opravdu dobře. Ovšem když nastane zima, musíme se hodně snažit, abychom zimu přečkali s plnými bříšky. Nevíme si rady. Snažíme se pod sněhem každou zimu najít co nejvíc jídla, ale někdy se nám to nedaří. Poradte, prosím, co máme dělat, abychom přes zimu nehladověli,“ požádal Štětinka ostatní kamarády.

Obr. 6: *O hodném Bukýnkovi*, list 3⁵⁹

⁵⁹ JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 59.

Všechna zvířátka se zamyslela. Dumala chvíli, potom déle, ale na nic přijít nemohla. Chtěla by Štětinkovi pomoci, ale nikdo neměl žádný nápad, jak pro divočákovu rodinu zařídit dostatek potravy.

Tu se z buku ozval Bukýnkův hlásek: „Štětinko, neboj. Budete mít co jíst i v zimě. O to se postarám.“

Všechna zvířátka zpozorněla. Mudra se Bukýnka zeptala: „Bukýnku, velice nás těší, že se o našeho Štětinku a jeho početnou rodinu postaráš. Pověz nám ale, jak to zařídíš?“

Bukýnek se na moment odmlčel. Věděl, že chce Štětinkovi a jeho rodině pomoci. Zatím ale netušil, jak by jeho pomoc měla vypadat. Dlouze se zadíval na Mudru. Potom ještě déle na svůj nádherný strom. A vtom přišel na bezvadný nápad: „Můj strom je krásný a statný. Určitě má dost síly na to, aby mohl být užitečný pro tebe, Štětinko, a pro celou tvou rodinu. Můj buk vám bude dávat každý rok tolik lahůdek, aby v našem lese netrpěl hlady žádný divočák.“

Zvířátka na skřítku hleděla s údivem a nebyla schopná nic říci. První se vzpamatovala sova Mudra: „Povídej dál, hodný Bukýnku. Všichni tě bedlivě posloucháme.“

A tak Bukýnek přemýšlel nahlas: „Přičaruji svému stromu plody, které každý podzim opadají. Až opadají, pomůžeme je společně Štětinkovi a jeho rodině posbírat.“ Pak se otočil ke Štětinkovi a řekl mu: „Nemusíš se už bát,

Obr. 7: *O hodném Bukýnkovi*, list 4⁶⁰

⁶⁰ JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 60.

na zimu bude tvá rodina pochoutkami z mého stromu zabezpečena.“

„Děkuju ti moc, Bukýnku. Děkuju ti za celou svou rodinu,“ děkoval šťastně skřítkovi divočák.

Bukýnek se postavil před svůj strom, uklonil se, natáhl před sebe ruce, zavřel oči a začal čarovat:

**„Čury mury palice,
malé hnědé bukvice,
ať na stromě uzrají
a pod strom hned spadají.“**

Jakmile Bukýnek tuto čarovnou formuli dořekl, ocitl se jeho buk v husté, bílé mlze. Mlha však postupně řídla, až ji nakonec rozehnal vítr, který se náhle odkudsi přihnul.

Obr. 8: *O hodném Bukýnkovi*, list 5⁶¹

⁶¹ JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 61.

Všechna zvířátka vykulila udiveně oči na buk, který měl nyní na sobě nespočet hnědých plodů – bukvic.

„Jé, těch tam ale je,“ liboval si Štětinka. „Jestlipak budou dobré?“

„Počkej, však je brzy ochutnáš,“ ujistil Štětinku Bukýnek. Sotva to dořekl, opět se přihn timer silný vítr. Foukal, fičel, svištěl a funěl tak, že bukvice začaly jedna po druhé opadávat. Přestal foukat až ve chvíli, když už na stromě nebyla ani jedna bukvička. A pak se zase rozhostilo úplné ticho.

„Tak, Štětinko, zkus je,“ pobídl kamaráda Bukýnek.

Divočák se nejistě zakousl do první bukvice, která spadla přímo k jeho nohám. Kousal, mlaskal a přežvykoval. To byla výtečná pochoutka! Mlsně se olíznul a už baštil další a další bukvice: „Děkuju, kamaráde. Jsou opravdu moc dobré. Řekl bych, že jsou přímo výborné!“

„My ti je teď pomůžeme posbírat,“ navrhla lasička Emička a běžela honem domů pro veliký proutěný koš.

Přidala se i všechna ostatní zvířátka. Všichni sbírali bukvice, povídali si, smáli se a všem bylo fajn. Štětinka byl šťastný, že má v lese tolik přátel, a ostatní zvířátka zase hřál pocit, že mohla svému kamarádovi pomoci.

A Bukýnek? Ten se ještě dlouho radoval z toho, že přišel na tak dobrý nápad, který zachránil kamarády před dlouhým zimním hladověním. Od této doby rostou bukvice na každém buku. A každý podzim opadají, aby si na nich mohli smlsnout všichni divočáci v okolí.

Obr. 9.: *O hodném Bukýnkovi*, list 6⁶²

⁶² JAKEŠOVÁ, L. *Pohádky z lesa*. Ilustroval Dagmar MEDZVECOVÁ. Praha: Bambook, 2020. ISBN 978-80-271-2571-5, s. 62.

Příloha XI. – Metodický list č. 2

Dobrodružství Kapky Káji

Téma: Koloběh vody v přírodě

Kniha: HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Cílová skupina: děti ve věku 3-6 let

Cíl setkání: Děti se seznámí s koloběhem vody v přírodě a různými skupenstvími vody.

Rozvíjené kompetence: kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence činnostní a občanské

1) Úvodní kruh

- krátký rozhovor o tom, jak se děti mají
- Úvod do tématu: Dneska si budeme povídat o vodě. K čemu všemu vodu používáme a kde všude se s ní můžeme setkat? Co bychom dělali bez vody? Vydrželi bychom bez ní?

2) Přečtení příběhu *Kapka Kája* (předčítání)

Cíl: Děti rozvinou svou vnímavost k mluvenému slovu.

3) Rozhovor

Právě jsme si přečetli příběh o kapce Káje.

Co kapka Kája všechno v příběhu zažila?

- Nejprve s ostatními kamarádkami kapkami spadla z mráčku, pak pomohla semínkům vyklíčit.
- Zjistila, že nové kapky musejí pořád přibývat do řek a moří, protože díky sluníčku se voda odpařuje a vrací zpět do mráček stejně, jako se tam vrátí i kapka Kája.
- Poté ji znovu čeká to stejné dobrodružství a z tmavého velkého mraku opět spadne na zem.

4) Vyplňování pracovního listu:

Vlastní aktivita: Duha

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné motoriky, kreativity a schopnosti soustředit se.

Děti se naučí správnému držení pastelky.

Pomůcky: pracovní list, krepový papír sedmi barev, lepidlo, pastelky

Časová dotace: cca 35 minut

Prostředí: venku nebo uvnitř

Motivace: Dnešním tématem je voda. Proto sledujeme dobrodružství kapky Káji. S vodou souvisí také duha. Už jste někdy viděly duhu, děti? Kdy se dělá duha? Jak vypadá? Zkusíme si jednou takovou duhu vytvořit a poté k duze dokreslíme počasí, které k ní patří.

Vlastní aktivita: Vlnky na vodě – dokreslování vlnek

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné motoriky, fantazie a schopnosti déle se soustředit na činnost.

Děti se naučí správnému držení štětce.

Pomůcky: pracovní list, vodovky

Časová dotace: cca 20 minut

Prostředí: venku nebo uvnitř

Motivace: Vodu nejen pijeme, můžeme se v ní v létě i vykoupat a celý rok v ní žijí různé živočichové, například ryby. Kapka Kája a její kamarádky do řek a moří padají z mráčků. Chodíte se v létě koupat k jezeru/rybníku? Nebo jste byli někdy u moře? Na vodě se tvoří vlnky. My si teď domalujeme vlnky a potom do nich můžeme ještě domalovat lodičky nebo třeba rybičky.

5) Experiment s různými skupenstvími vody

Cíle:

1. Děti získají vědomost, že voda může měnit svá skupenství.
2. Děti získají přesnější představu o koloběhu vody v přírodě díky demonstrování experimentu.
3. Děti zjistí, ve kterých situacích voda mrzne – mění se v led a ve kterých se naopak odpařuje.
4. Děti prozkoumají a porovnají různá skupenství vody.
5. Děti (v případě vhodného počasí) zjistí, kdy a jak vzniká duha.

Pomůcky: nádoby na vodu, varná konvice, voda (horká a studená), mrazák, led, zahradní hadice s „ruční“ sprchou s nastavitelnými funkcemi

Časová dotace: 10-15 minut

Prostředí: zahrada LMSŠ/MŠ, třída MŠ/zázemí LMSŠ se stoly

Motivace: Z příběhu kapky Káji jsme se dozvěděli, odkud se kapky berou – odkud se bere déšť a k čemu je užitečný. Také jste, děti, slyšely vyprávění o tom, jak se voda odpařuje a že se k nám kapka Kája a její kamarádky opakovaně vrací a zase cestují zpět do mráček. Teď si tady u nás ve školce vyzkoušíme a ukážeme, co voda dokáže a jak různě může vypadat.

6) Vlastní aktivita – malování na vodu

Cíle:

1. Děti aktivitou podpoří rozvoj kreativity a fantazie.
2. Děti se seznámí s novou formou tvůrčí činnosti.
3. Děti si procvičí jemnou motoriku.
4. Děti se naučí nové výtvarné technice.

Pomůcky: voda, laky na nehty, nádoby na vodu, papír nebo čtvrtka

Časová dotace: 10-15 minut

Prostředí: třída MŠ/vnitřní zázemí LMSŠ se stoly

Motivace: Protože se dneska dozvídáme spoustu zajímavostí o vodě a už jsme dneska s vodou i experimentovali, tak bychom si mohli na vodu zkusit i malovat! Věděli jste, kamarádi, že se na vodu dá i malovat? Chtěli byste si to vyzkoušet?

7) Závěrečný kruh – reflexe

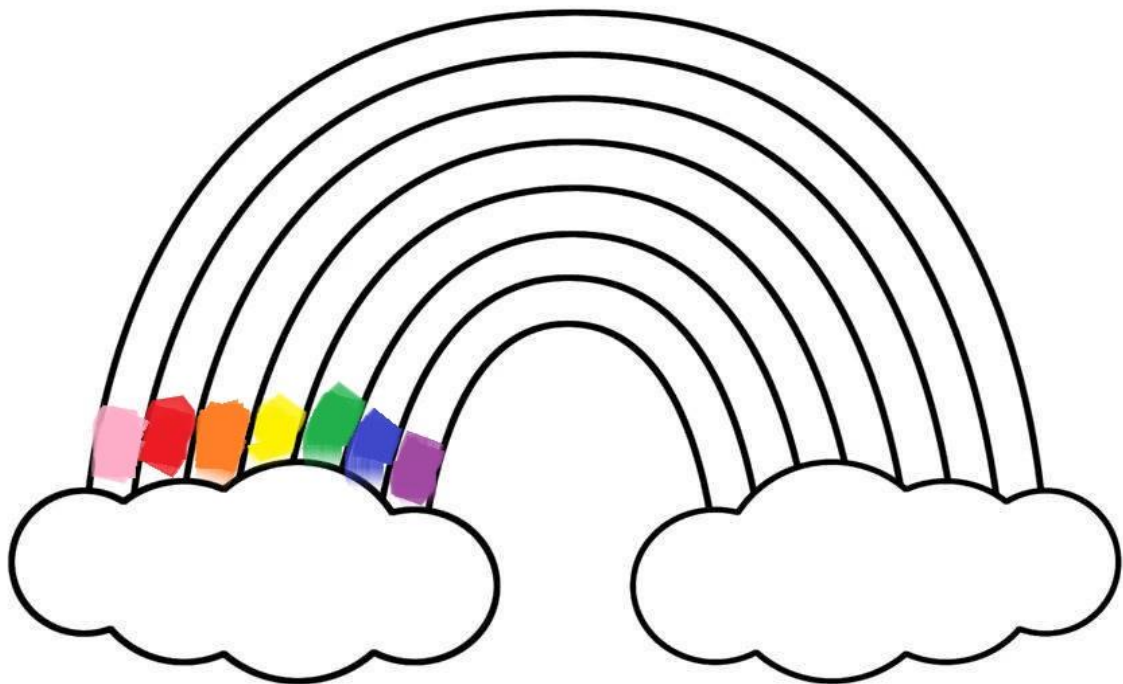
Otázky pro děti:

- Co jsme dnes zažili?
- Co bylo pro vás nové?
- Co jste si nejvíce užily? A proč?
- Co se vám nelíbilo? A proč?
- Co by vás ještě zajímalo?

Příloha XII. – Pracovní list č. 1

1. Na duhu nalep zmačkané kuličky barevného krepového papíru.
2. Vybarvi mráčky, dokresli sluníčko a jemný déšť.

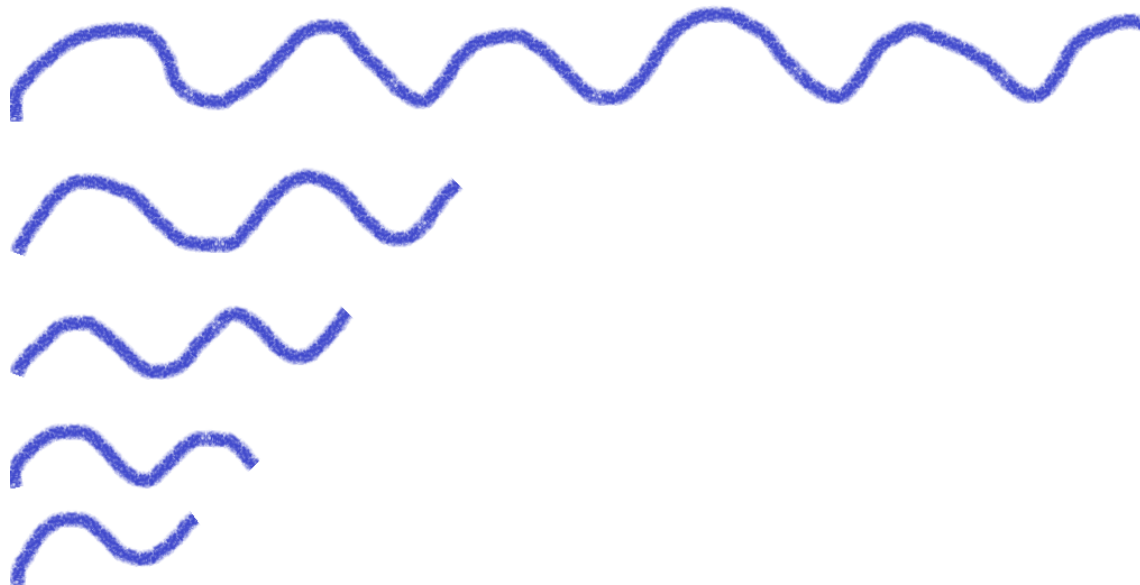

Obr. 10: Duha⁶³

---

⁶³ PRO MAMINKY. *Motýlková duha* [online]. Promaminky.cz [cit. 2021-03-21]. Dostupné na WWW: [https://www.promaminky.cz/kreativni-dilna/obrazky-omalovanky-299/motylkova-duha-3007#prettyPhoto\[kreativni-dilna-3007\]/4/](https://www.promaminky.cz/kreativni-dilna/obrazky-omalovanky-299/motylkova-duha-3007#prettyPhoto[kreativni-dilna-3007]/4/)

3. Dokresli vlnky. Poté mezi vlnky nakresli lodičku nebo třeba rybičku!

Obr. 11: Vlnky⁶⁴

---

⁶⁴ Vytvořeno v programu Malování.

Obr. 12: *Kapka Kája*, list 1⁶⁵

⁶⁵ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 13: *Kapka Kája*, list 2⁶⁶

⁶⁶ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 14: *Kapka Kája*, list 3⁶⁷

⁶⁷ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 15: *Kapka Kája*, list 4⁶⁸

⁶⁸ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Hej rup! Kája chytla semínko za ruce
a pomohla mu dostat se na denní světlo.
„Děkuji ti, Kájo,” usmívá se semínko,
„bez tebe bych nikdy nevyklíčil!
Rostu totiž z vody!”

Obr. 16: *Kapka Kája*, list 5⁶⁹

⁶⁹ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 17: *Kapka Kája*, list 6⁷⁰

⁷⁰ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

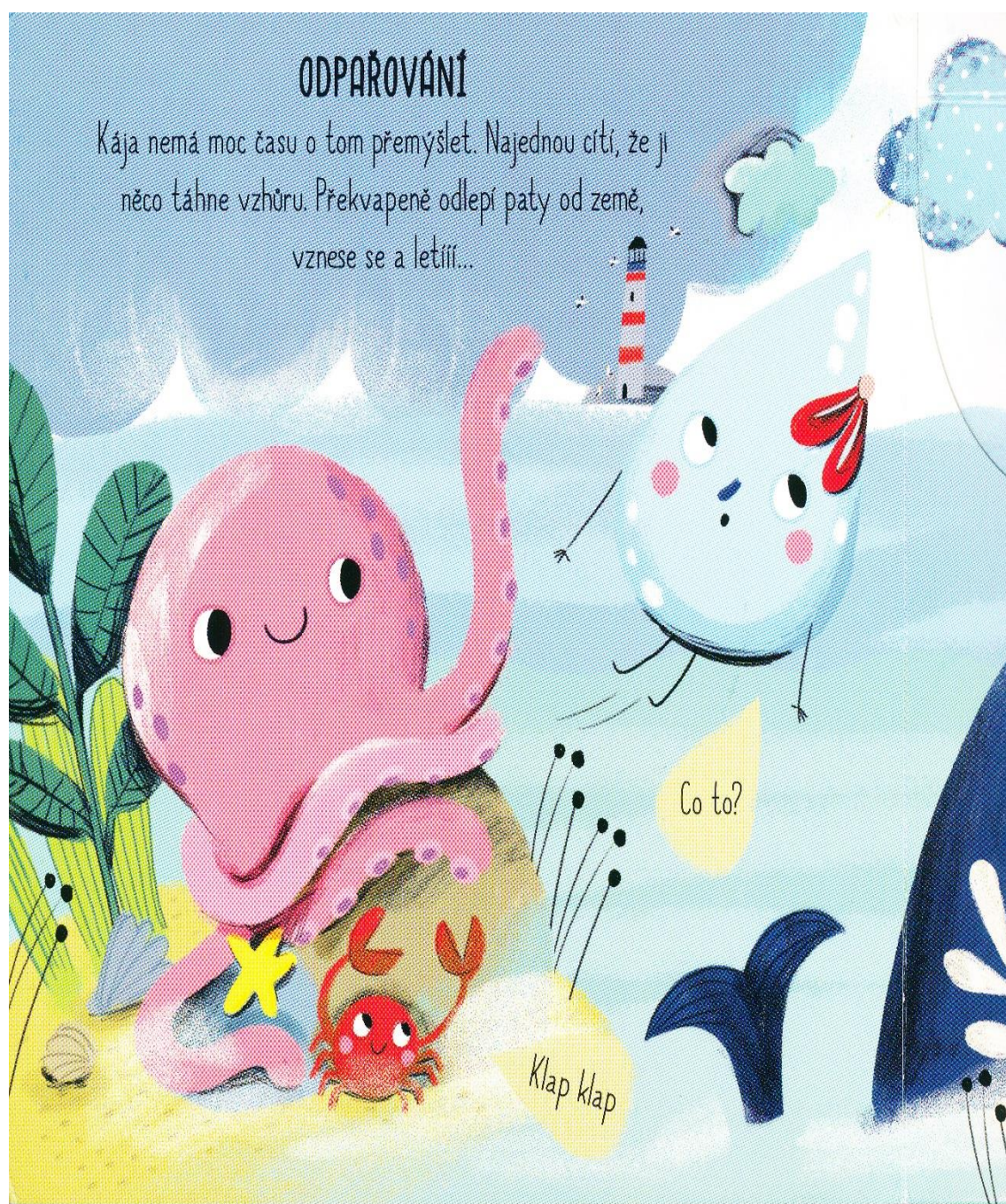

Obr. 18: *Kapka Kája*, list 7⁷¹

⁷¹ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 19: *Kapka Kája*, list 8⁷²

⁷² HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 20: *Kapka Kája*, list 9⁷³

⁷³ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 21: *Kapka Kája*, list 10⁷⁴

⁷⁴ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Obr. 22: *Kapka Kája*, list 11⁷⁵

⁷⁵ HARAŠTOVÁ, H. *Kapka Kája*. Ilustroval Edit SLIACKA. V Praze: Albatros, 2018. ISBN 978-80-00-05011-9.

Příloha XXIV. – Metodický list č. 3

Co nám může zahrádka dát

Téma: Co vše si můžeme na zahrádce zasadit a vypěstovat

Kniha: MACUROVÁ, K. *Proč nekveteš?*. V Praze: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04211-4.

Cílová skupina: děti ve věku 3-6 let

Cíl setkání: Děti zjistí, co si můžeme vypěstovat na zahrádce.

Rozvíjené kompetence: kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence činnostní a občanské

1) Úvodní kruh

- krátký rozhovor o tom, jak se děti mají
- úvod do tématu: Dnes si přečteme příběh o medvídkovi. Není to ale obyčejný medvídek, je to medvídek zahradník!

2) Přečtení příběhu *Proč nekveteš?* (předčítání)

Cíl: Děti rozvinou svou vnímavost k mluvenému slovu

3) Vlastní aktivita během předčítání: Co medvídek popletl

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj postřehu, všímavosti a pozornosti.

Pomůcky: kniha

Časová dotace: cca 15 minut

Prostředí: venku nebo uvnitř

Motivace: Milé děti, připravila jsem si pro Vás příběh o jednom medvídkovi zahradníčkovi, který ale občas něco poplete. Vaším úkolem bude si všimnout, když medvídek něco poplete.

4) Rozhovor o příběhu

Jaké problémy řešil medvídek v příběhu? Povedlo se mu je nakonec vyřešit? Jak byste je řešily vy, děti?

5) Vlastní aktivita dlouhodobého charakteru – zasazení a pěstování bylinek

Cíle:

1. Děti se zkušeností naučí zodpovědnosti za péči o rostlinu.
2. Děti porozumí tomu, které nutné činnosti, ale také radosti vyplývají z péče o rostlinu.
3. Děti získají vědomost, jak zasadit bylinky a pečovat o ně.
4. Děti porozumí tomu, co obnáší dlouhodobý projekt.
5. Děti skrz aktivitu podpoří rozvoj spolupráce a vědomí zodpovědnosti celé skupiny během péče o bylinky.

Pomůcky: rukavice pro děti, případně lopatky na hlínu, zahradní substrát, konvičky na zalévání, voda, semínka nebo sazeničky bylinek, květináče (pokud nebudeme bylinky zasazovat do záhonu na zahradě MŠ)

Časová dotace: 20-30 minut

Prostředí: zahrada LMS nebo MŠ

Motivace: Slyšeli jsme příběh o medvídkovi, který zahradničil. A teď se staneme zahradníky my, co vy na to?

5) Vyplňování pracovního listu:

Vlastní aktivita: Kreslení: Jak budou bylinky vypadat, až vyrostou?

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné motoriky, představivosti a zručnosti v kresbě.

Pomůcky: čtvrtky nebo papíry, pastelky, voskovky nebo fixy.

Časová dotace: cca 20 minut

Prostředí: třída MŠ nebo zázemí LMS

Motivace: Medvídek z příběhu občas něco popletl. Co kdybychom si nyní zkusili nakreslit bylinky, které jsme právě zasadili a zatím nevíme, jak budou vypadat, až vyrostou? Obrázky si potom můžeme zde ve třídě vyvěsit a až bylinky vyrostou, můžeme porovnat, jestli jsme se trefili, nebo jsme to popletli, jako ten medvídek z pohádky.

Vlastní aktivita: Tulipány – omalovánka s čísly

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné motoriky a kreativních dovedností.

Děti se naučí správnému držení voskovky a práci s ní.

Pomůcky: pracovní list, voskovky

Časová dotace: cca 25 minut

Prostředí: venku nebo uvnitř

Motivace: Na obrázku před sebou máte rozkvetlé tulipány. Tulipány kvetou na jaře a medvídek z příběhu by z jejich krásných květů měl určitě radost. Naším úkolem bude ale vymalovat je barvami podle čísel, která jsou v obrázku vepsaná. Každé číslo má určenou jinou barvu. Jaká čísla vidíte napsaná nad tulipány a jaké barvy mají?

7) Závěrečný kruh – reflexe

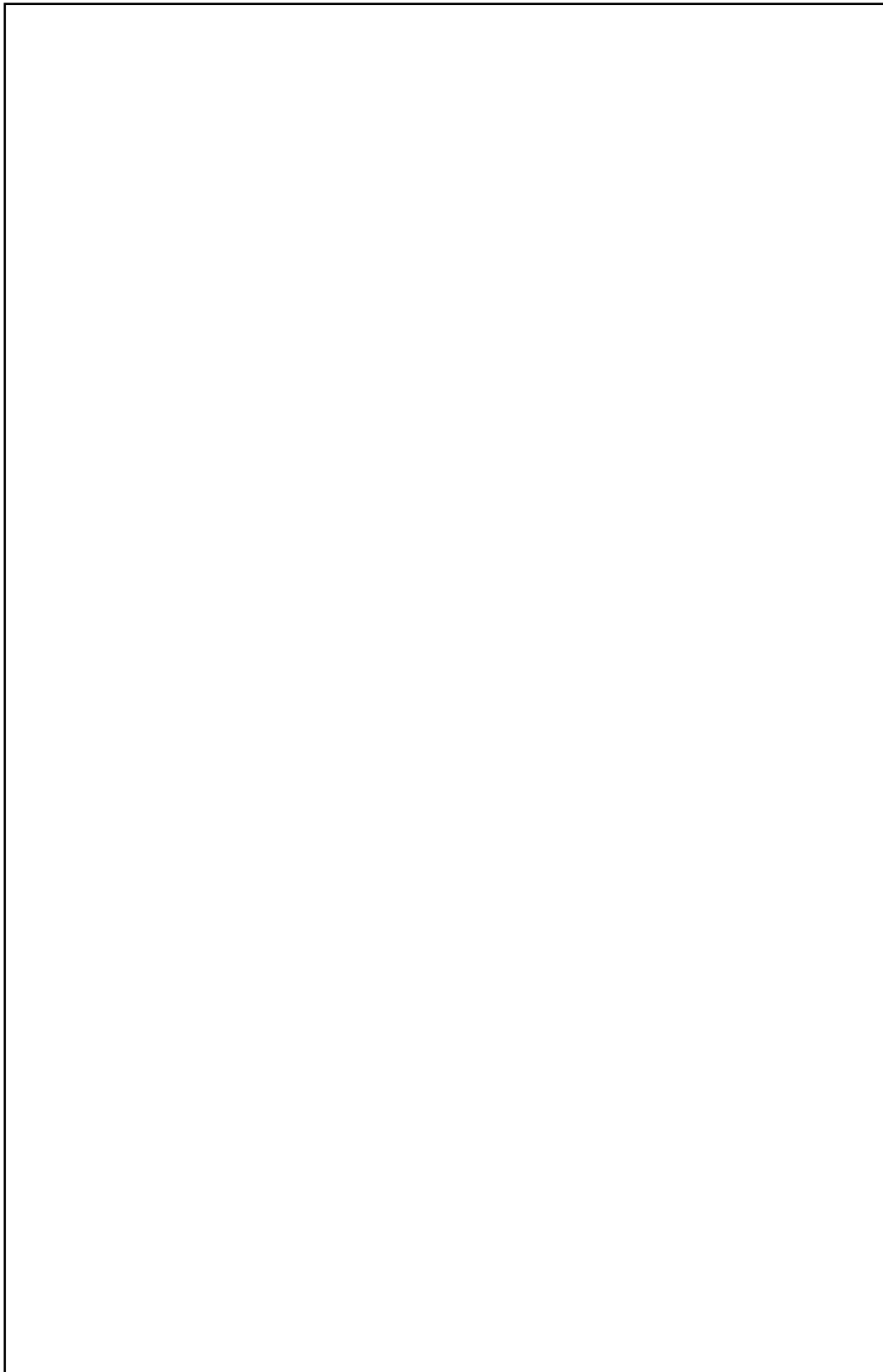
Otázky pro děti:

- Co jsme dnes zažili?
- Co bylo pro vás nové?
- Co jste si nejvíce užily? A proč?
- Co byste na dnešku změnily? A proč?
- Co by vás ještě zajímalo?

Příloha XXV. – Pracovní list č. 2

1. Jak budou vypadat bylinky, které jsme si zasadili? Nakresli je.

A large, empty rectangular box with a thin black border, intended for drawing the herbs mentioned in the text above.

2. Vybarvi tulipány barvami podle čísel.⁷⁶

1 2 3 4 5

Obr. 23: Dva tulipány⁷⁷

---

⁷⁶SUPERCOLORING. *Dva tulipány omalovánka* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na WWW: <http://www.supercoloring.com/cs/omalovanky/dva-tulipany>.

Příloha XXVI. – *Proč nekveteš?*

Katarína Macurová

„V mé zahradě je květina. Má zelené listy jako jiné rostliny...

...ale vůbec nekvete.

Tak zvláštní květina mi tu dosud nikdy nevyrostla.

Starám se o ni, jak nejlépe umím. Zalévám ji každý den – ráno i večer. Zametám odkvetlé lístky. Je to pěkná dřina!

Dávám pozor, aby květina měla dost světla. Ale ona stále nekvete!

Nabízím jí ten nejlepší čaj, který mám. Myslím si však, že stejně má nejradyji kakao.

Moje květina nemá ráda pálicí slunce. Když je velké horko, stíním jí slunečníkem. Nikdy nezapomenu své květině popřát dobrou noc. Kdybych zapomněl, určitě by neusnula. Učím dokonce rostlinku kvést. Ale zdá se, že ona tomu nerozumí. Je to opravdu podivná květina. Musím konečně zjistit, proč nechce rozkvést.

Jéje! Už vím, proč nekvete! Jak jsem se jen mohl tak splést.

*Vždyť rostla vzhůru nohama!*⁷⁸

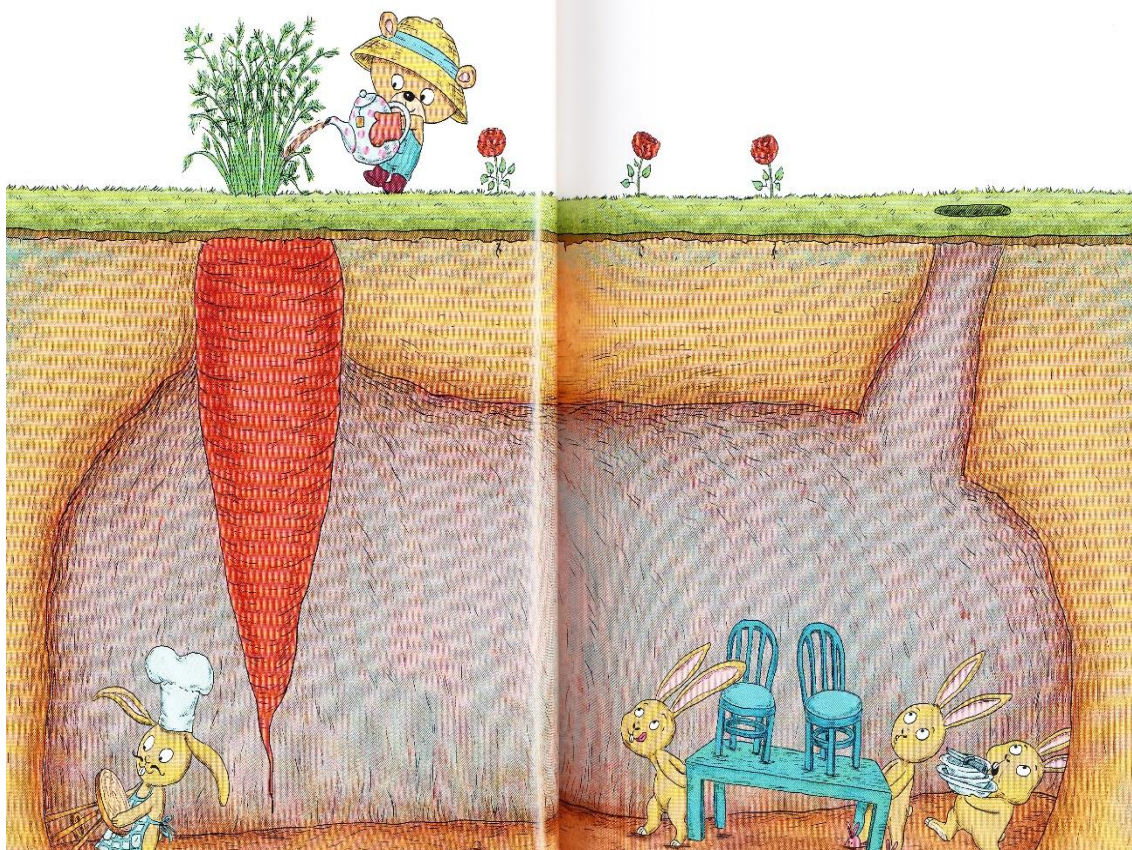
---

⁷⁸ MACUROVÁ, K. *Proč nekveteš?*. V Praze: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04211-4.

Příloha XXVII. – Ukázka z knihy *Proč nekveteš?*

Nabízím jí ten nejlepší čaj, který mám.

Myslím si však,
že stejně má nejraději kakao.

Obr. 24: *Proč nekveteš?* – ukázka z díla⁷⁹

⁷⁹ MACUROVÁ, K. *Proč nekveteš?*. V Praze: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04211-4.

Příloha XXVIII. – Metodický list č. 4

Dobrodružství pavouka Čendy

Téma: Pavouk Čenda a bydlení v lese

Kniha: ČECH, P. 2. *dobrodružství pavouka Čendy: [v lese]*. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2014. ISBN 978-80-87595-36-7.

Cílová skupina: děti ve věku 3-6 let

Cíl setkání: Děti upevní svůj kladný vztah k přírodě během aktivit probíhajících v lese a za použití přírodnin.

Rozvíjené kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence činnostní a občanské

1) Úvodní kruh

- krátký rozhovor o tom, jak se děti mají
- úvod do tématu: Máte rádi pavouky? Já znám jednoho hodného pavoučka. Jmenuje se Čenda a já vám dnes o něm povím příběh.

2) Přečíst příběh 2. *dobrodružství pavouka Čendy* až do části, kdy pavouk Čenda dojde k potůčku

Cíl: Děti rozvinou svou vnímavost k mluvenému slovu.

3) Rozhovor

- Co zažil pavouček Čenda a jaké starosti měl? Jak je vyřešil? Jaké další dobrodružství čeká pavoučka Čendu, co myslíte, děti?
- Z čeho byste si v lese postavily domeček, kdybyste se tam ocitly jako pavouček Čenda?
- Můžeme v lese najít i něco k jídlu? Co bychom raději jíst neměli?

4) Stavění domečků v lese za použití toho, co děti najdou v lese

Cíle:

1. Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné i hrubé motoriky a představivosti.
2. Děti se procvičí a zdokonalí ve spolupráci během skupinové práce.

Časová dotace: cca 40 minut

Prostředí: les

Motivace: Právě jsme si přečetli příběh o pavoučkovi Čendovi, který musel být statečný a najít si v lese nové bydlení, což se mu nakonec také podařilo. Dutinu ve staré lípě si upravil podle svých potřeb a fantazie. Představte si, děti, že byste si taky, jako pavouček Čenda, musely pro sebe v lese postavit domeček. Z čeho byste ho postavily a co byste si do něj vše daly? Teď máte příležitost domeček postavit přímo tady.

4) Pohybová hra: Pavoukovci

Cíle:

Děti hrou podpoří rozvoj hrubé motoriky.

Pomůcky: provázek nebo vlna, namalování nebo vystřihnutí pavouci (ne příliš strašidelní)

Časová dotace: cca 15 minut

Prostředí: les

Motivace: Pavouk Čenda a ostatní pavouci umějí vytvořit takovou zajímavou síť. Víte, kamarádi, jak se jí říká? (Pavučina.) Skutečných pavučin se ale nesmíme dotýkat, pavoučkům bychom tak ublížili. Vytvořila jsem nám ale naši vlastní pavučinu, se kterou si můžeme hrát. Nejprve na ní zabydlíme pavouky, které tady máme připravené, a poté se můžeme pokusit pavučinou prolézat bez toho, aniž bychom se dotkli pavouků.

5) Vyplňování pracovního listu:

Vlastní aktivita: Pavouk – dokreslení chybějící půlky obrázku

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné motoriky, kreativních dovedností a schopnosti soustředit se.

Děti se naučí správnému držení pastelky.

Pomůcky: pracovní list, pastelky

Časová dotace: cca 20 minut

Prostředí: venku nebo uvnitř

Motivace: Na papíře před Vámi vidíte pavoučka podobného jako je pavouček Čenda, ale něco mu chybí. Je nějaký neúplný, že ano? Je ho tam jen půlka. Pomůžete mu a dokreslíte ho?

Vlastní aktivita: Pavučina – dokreslování pavučiny

Cíle:

Děti aktivitou podpoří rozvoj jemné motoriky.

Děti se naučí správnému držení tužky/pastelky.

Pomůcky: pracovní list, tužka nebo pastelky

Časová dotace: cca 30 minut

Prostředí: venku nebo uvnitř

Motivace: Pavučině na obrázku něco chybí. Chybí jí vlákna. Vaším úkolem je vlákna jí dokreslit, aby se na ní pavouček udržel.

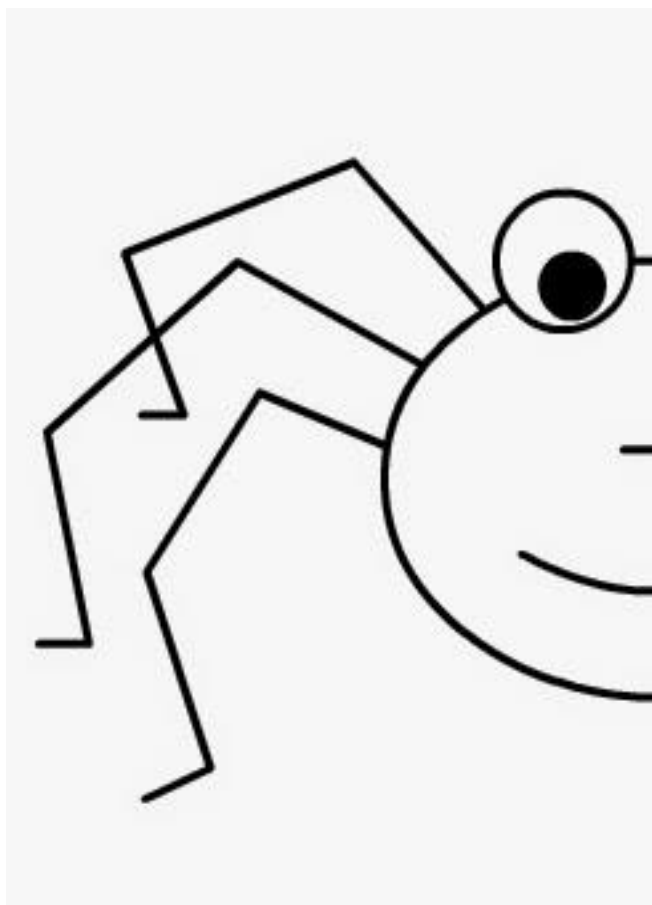
6) Závěrečný kruh – reflexe

Otázky pro děti:

- Co jsme dnes zažili?
- Co bylo pro vás nové?
- Co jste si nejvíce užily? A proč?
- Co byste na dnešku změnily? A proč?
- Co by vás ještě zajímalo?

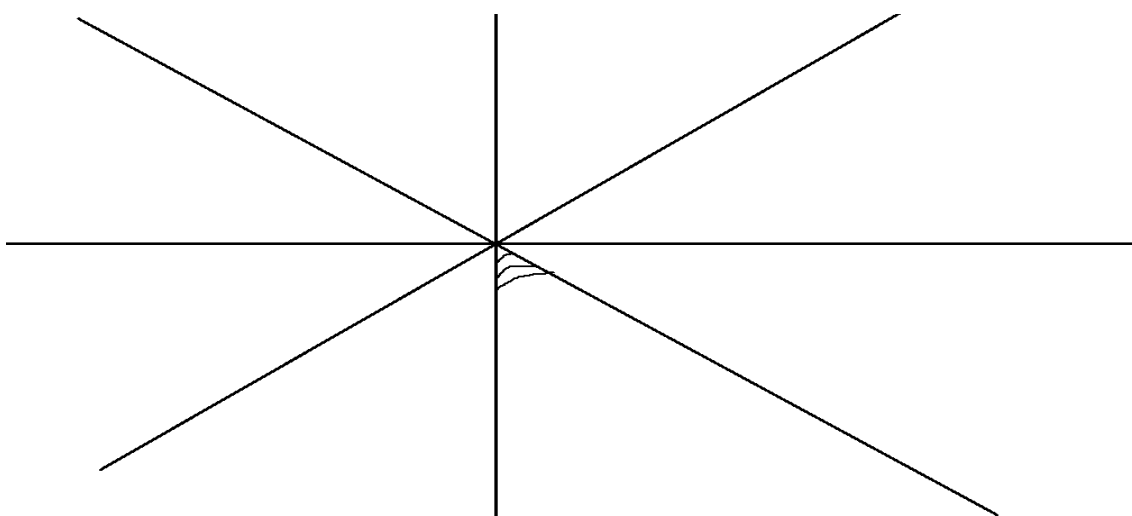
Příloha XXIX. – Pracovní list č. 3

1. Dokresli a vybarvi půlku pavouka.

Obr. 25 - Pavouk⁸⁰

2. Dokresli pavučinu.

Obr. 26 - Pavučina⁸¹

---

⁸⁰ ŠÁLEK SNŮ. *Pavouk a Slavonice?* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na WWW: <http://salek-snu.blogspot.com/2015/04/pavouk-slavonice.html>.

Příloha XXX. – 2. Dobrodružství pavouka Čendy

Pavel Čech

„V lese

Stručný obsah předešlého dílu Dobrodružství pavouka Čendy

V opuštěném domě žije ve starých hodinách pavouk Čenda. Kamarádí se s dřevěnou kukačkou. Za léta strávená ve starém pokoji plném knih se naučil číst. Nejraději má knížku o Tarzanovi.

Zaběhnutý řád naruší zloděj, který Čendu málem připraví o život. Když rozbije hodiny, Čendův život ztratí smysl. Už nemá co promazávat a natahovat.

Za zaprášeným oknem sní o životě v lese za městem.

Jednoho dne přijdou buldozery a začnou dům bourat. Čenda s kukačkou se zachrání na poslední chvíli. Kukačka uvěří, že umí létat, a doplachtí s Čendou do jejich vytouženého lesa.

Uběhl už týden ode dne, kdy se pavouk Čenda s kukačkou usadili v lese.

Nikdy nebyli jinde než ve starém domě v bezpečí svých hodin. A tak se napřed v tom velkém lese všeho báli a lekali. Hlavně ty první noci, které strávili ukryti pod listím, byly strašidelné. V korunách stromů hučel vítr, v potůčku něco kuňkalo a celý les byl plný hrůzostrašných zvuků. Chudák Čenda, zvyklý jen na tikání hodin, první noc nezamhouřil ani oko. Když přece jen usnul, zdálo se mu o starých hodinách. O to bylo horší probuzení ve studeném listí, plném ranní rosy.

Po pár dnech Čenda objevil opuštěnou dutinu ve staré lípě. Hned ho napadlo, že by se v ní dalo dobře bydlet. Ze suchého choroše si udělal postel, peřinu i polštář si upletl z pavučin. Velkou šnečí ulitu používal jako skříňku a dával do ní různé věci, které v lese našel. Na stolku z muchomůrky – že je jedovatá nevěděl, ale líbila se mu její barva – měl dokonce vázičku z čepičky od žaludu. V lese našel kousek svítícího dřeva, a tak měl i lampičku. Jediné, co mu chybělo, byly časopisy a knížky, kterých měl ve starém domě spoustu. Kdybych měl aspoň tu o tom Tarzanovi, stýskal si někdy.

Much bylo všude tolik, že ho ani nebavilo je chytat. Každý den vyrážel na průzkumné výpravy do okolí. Nejvíce se bál toho, že zabloudí. Ještě že jsem pavouk a můžu za sebou táhnout pavučinu, říkával si první dny Čenda. Šťávou z borůvky si na kus březové kůry nakreslil mapu okolí. A některá místa si pojmenoval.

---

⁸¹ Vytvořeno v programu Malování.

Kousek od lípy byla malá mýtinou a uprostřed ní vyrůstal z mechu veliký balvan. Byl z něho pěkný výhled na borovicový les. Když svítlo sluníčko, měly kmeny zářící oranžovou barvu. V borovicovém lese se nejvíc líbilo kukačce. Udělala si tam na jedné větvi hnízdo a skamarádila se s místním datlem. Často Čendu zvala na návštěvu, ale bylo to daleko a Čenda se datla bál.

V hlubokém dolíku za mýtinou byly křoviny šípkových keřů zarostlých kopřivami. Pod nimi bylo šero, i když svítlo sluníčko. Odvážil se tam jen jednou, ale hned na kraji objevil hromádku vybělených kostí. Nazval si to místo Les kostlivců, to měl z jednoho románu o pirátech.

Za lesem kostlivců tekl potůček. Nebyl ani široký, a už vůbec ne hluboký, ale pro Čendu byl veliký až dost. Když zapršelo, nedohlédl ani na druhý břeh. K potoku Čenda moc rád nechodil. Vody se bál, vždyť neuměl ani plavat a kousek odtud bylo velké mraveniště, tomu se také každý rozumný pavouk obloukem vyhne. Jen párkrát, když dlouho nepršelo, šel se Čenda k potůčku napít. Jednou tam pod lískovými keři viděl i zrzavou veverka. Napít se z potůčku měl Čenda v plánu i dnes. Byl červenec a nezapršelo snad už čtrnáct dní. Ve vykotlaných pařezech voda vyschla a tráva zežloutla. Noci byly tak teplé, že se nedělala ani ranní rosa. A tak Čendovi nezbylo nic jiného než se vydat k vodě. Den byl horký a dusný, mouchy bzučely ještě víc než jindy. Cestou musel dvakrát skrýt za listy před slídícími mravenci, kteří v okolí hledali něco dobrého na kusadlo.

Než se dostal k potůčku, les potemněl. Zvedl se vítr a slunce zakryl velký černý mrak. Mezi listy se objevila hladina. Konečně voda, pomyslel si Čenda a rozběhl se ke břehu. Pil chladnou vodu z malých pavoučích dlaní a ani nepostřehl, že začalo pršet.”⁸²

---

⁸² ČECH, P. 2. *dobrodružství pavouka Čendy: [v lese]*. [Havlíčkův Brod]: Petrkov, 2014. ISBN 978-80-87595-36-7.

Bibliografický odkaz, klíčová slova a abstrakt

BENEŠOVÁ, J. *Literární text jako prostředek environmentální výchovy v pedagogice volného času*. České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce H. Zbudilová.

Klíčová slova: literární text, environmentální výchova, pedagogika volného času, lesní mateřské školy, mateřské školy, předškolní věk, metody práce s textem, pracovní listy, metodické listy.

Abstrakt

Práce se zabývá literárním textem jako prostředkem environmentální výchovy v pedagogice volného času. Teoretická část popisuje pojetí environmentální výchovy a jejich cílů a environmentální výchovu a její pojetí v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Dále se teoretická část zabývá environmentální výchovou a její rolí v rozvoji osobnosti dětí předškolního věku, definuje lesní mateřské školy a jejich pedagogickou koncepci. Dále je teoretická část zaměřena na literární text jako prostředek rozvoje kompetencí v environmentální výchově a předkládá výčet a popis vybraných výukových metod vhodných pro práci s literárním textem v mateřských školách. Náplní praktické části je vytvoření sady pracovních a metodických listů a jejich ověření v prostředí lesní mateřské školy.

Key words: literary text, environmental education, leisure education, forest kindergartens, kindergartens, preschool age, methods to work with literary text, worksheets, methodical sheets.

Abstract

The thesis deals with literary text as a tool for environmental education in leisure education. The theoretical part describes an approach to environmental education in Framework Education Programme for Preschool Education. The theoretical part is also focused on the function of environmental education in development of personality of preschool children, defines forest kindergartens and their pedagogical approach. The theoretical part also deals with literary text as a tool to develop abilities through environmental education and offers a list and descriptions of selected educational

methods useful when working with literary text in kindergartens. The content of practical part concentrates on creation of set of worksheets and methodical sheets and their verification in a forest kindergarten.